

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

senior.gov.pl

Sprawozdanie z realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020

Edycja 2020

I. Spis treści

Sprawozdanie z realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020

I.	Spis treści	3
II.	Wstęp.....	4
III.	Cel programu	5
IV.	Zakres programu.....	6
V.	Finansowanie programu.....	7
VI.	Działania realizowane w ramach edycji 2020 programu	8
1.	Ogólne informacje o konkursie ofert w ramach edycji 2020 programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020	8
2.	Ocena ofert w ramach modułu 1	9
3.	Ocena ofert w ramach modułu 2	11
4.	Zmiany w organizacji działalności Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ w okresie pandemii.....	15
5.	Komunikaty Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zmian w warunkach realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020 edycja 2020 określonych w ogłoszeniu konkursowym, w związku ze stanem epidemii COVID-19.....	17
6.	Działania informacyjno-edukacyjne dedykowane osobom starszym w okresie pandemii	17
7.	Wskaźniki programu.....	18
8.	Monitoring programu.....	20
9.	Wizyty monitoringowe dofinansowanych zadań publicznych	21
1)	Informacje ogólne	21
2)	Zakres podmiotowy wizyt monitoringowych w 2020 r.	21
3)	Cel wizyt monitoringowych	22
4)	Wyniki wizyt monitoringowych.....	22
VII.	Poziom wykonania wydatków programu w 2020 r.	23
VIII.	Rodzaje usług realizowanych w ramach ośrodków „Senior+”	27
1.	Usługi socjalne.....	27
2.	Edukacyjne.....	29
3.	Kulturalno-oświatowe	33
4.	Zajęcia aktywności ruchowej lub kinezyterapii	36
5.	Sportowo-rekreacyjne	38
6.	Aktywizujące społecznie (w tym wolontariat międzypokoleniowy)	39
7.	Terapia zajęciowa	44
IX.	Podsumowanie i rekomendacje	45
X.	Spis wykresów	46
XI.	Spis tabel.....	46
XII.	Spis zdjęć	46
XIII.	Spis załączników	47

II. Wstęp

Minister do spraw zabezpieczenia społecznego od 6 lat realizuje program wieloletni „Senior+” na lata 2015–2020, zwany dalej „programem”, który ma na celu zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym poprzez dofinansowanie rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie liczby miejsc w Dziennych Domach Senior+ i Klubach Senior+.

Realizacja programu w 2020 r. była trudna ze względu na pandemię COVID-19. Wyjątkowa sytuacja, w jakiej znalazły się jednostki samorządu terytorialnego realizujące program, a także uczestnicy Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ wymagała od Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, zwanego dalej „Ministerstwem”, podejmowania nadzwyczajnych działań, pozwalających na realizację zadań w okresie pandemii.

Z perspektywy roku widać, że podjęte kroki przyniosły efekty – Dzielne Domy Senior+ i Kluby Senior+ pomimo trudnej sytuacji udzielały wsparcia seniorom, a jednostki samorządu terytorialnego zdołały utrzymać utworzone ośrodki wsparcia.

Tym bardziej zapraszamy do zapoznania się z niniejszym sprawozdaniem, dotyczącym realizacji programu w 2020 r.

Zdjęcie 1: Seniorzy podczas terapii zajęciowej – źródło Klub Senior+ w Zabrze, woj. śląskie

III. Cel programu

Celem strategicznym programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym poprzez rozbudowę infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie liczby miejsc w ośrodkach wsparcia „Senior+”, przy dofinansowaniu działań jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju sieci Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+. Celem programu jest zapewnienie wsparcia osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60+ przez umożliwienie korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywizacji, w tym:

- oferty obejmującej usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii,
- oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej,

w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym.

Program jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie:

- wsparcia finansowego jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zadań własnych określonych w art. 17 ust. 2 pkt 3, art. 19 pkt 11 oraz art. 21 pkt 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, z późn. zm.),
- poprawy jakości życia seniorów w środowisku lokalnym,
- zapewnienia seniorom wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb i możliwości wynikających z wieku i stanu zdrowia, w tym wsparcia specjalistycznego,
- integracji społecznej środowiska seniorów, w tym rozwoju działań samopomocowych, zwiększenia zaangażowania seniorów w życie społeczności lokalnych, promowania aktywnego starzenia się.

Zdjęcie 2: Uroczystość z okazji Dnia Niepodległości – źródło Dzienny Dom Senior+ w Przykopic, woj. podkarpackie

IV. Zakres programu

Program polega na wsparciu finansowym rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia (Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+) przez jednostki samorządu terytorialnego, których strategie rozwoju pomocy społecznej uwzględniają rozwój infrastruktury dla osób starszych lub w których brak jest innej infrastruktury pomocy społecznej tego typu.

W ramach programu jednostki samorządu terytorialnego mogą także ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na zapewnienie funkcjonowania już istniejących ośrodków wsparcia „Senior+”, które zostały utworzone na podstawie zawartych umów dotacyjnych w latach 2015–2019.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą realizować zadanie w partnerstwie z podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057, z późn. zm.) lub po uzyskaniu dotacji w ramach programu mogą zlecić realizację zadania tym podmiotom.

Zdjęcie 3: Parasolki przygotowane przez seniorów na konkurs pn. „Fantazyjnie ozdobiony parasol” – źródło Dzienny Dom Senior+ w Oleśnicy, woj. dolnośląskie

W ramach edycji 2020 programu jednostki samorządu terytorialnego, w trybie otwartego konkursu ofert, mogły ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na:

- 1) jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie ośrodka w wysokości do 80% całkowitego kosztu realizacji zadania, które nie mogło być wyższe niż 300 tys. zł w przypadku Dziennego Domu Senior+ oraz 150 tys. zł w przypadku Klubu Senior+. Wysokość środków finansowych z budżetu państwa, przeznaczonych w ramach powyżej wskazanej kwoty na przebudowę lub remont pomieszczeń lub budynku, nie mogła być wyższa niż 250 tys. zł w przypadku Dziennego Domu Senior+ oraz 125 tys. zł w przypadku Klubu Senior+. Natomiast jednorazowa kwota dotacji, przeznaczona na wyposażenie Dziennego Domu Senior+, nie mogła być wyższa niż 80 tys. zł, a w przypadku Klubu Senior+ – 25 tys. zł. Wydatki inwestycyjne, poniesione w ramach tego modułu, mogły dotyczyć tylko przebudowy pomieszczeń lub budynku (moduł 1);
- 2) zapewnienie funkcjonowania już istniejących ośrodków wsparcia. Dofinansowaniu podlegały działania związane z bieżącym utrzymaniem ośrodka. Roczna kwota dofinansowania na działalność bieżącą ośrodków uruchomionych w ramach programu wynosiła miesięcznie na utrzymanie jednego miejsca nie więcej niż 300 zł w Dziennym Domu Senior+ oraz nie więcej niż 200 zł w Klubie Senior+, przy czym dotacja nie mogła stanowić więcej niż 40% całkowitego kosztu realizacji zadania (moduł 2). W ramach modułu 2 nie można było występować o zapewnienie funkcjonowania ośrodków, które miały zostać dopiero stworzone lub wyposażone w ramach modułu 1.

Kryteria odpłatności za pobyt seniora w ośrodku wsparcia ustalała jednostka samorządu terytorialnego. Dodatkowo jednostka samorządu określała zasady uczestnictwa seniorów w zajęciach oferowanych przez ośrodki wsparcia „Senior+”. Do wzięcia udziału m.in. w zajęciach ruchowych (kinezyterapii) i sportowo-rekreacyjnych wymagane było stosowne zaświadczenie lekarskie o braku przeciwwskazań do uczestnictwa w ww. zajęciach.

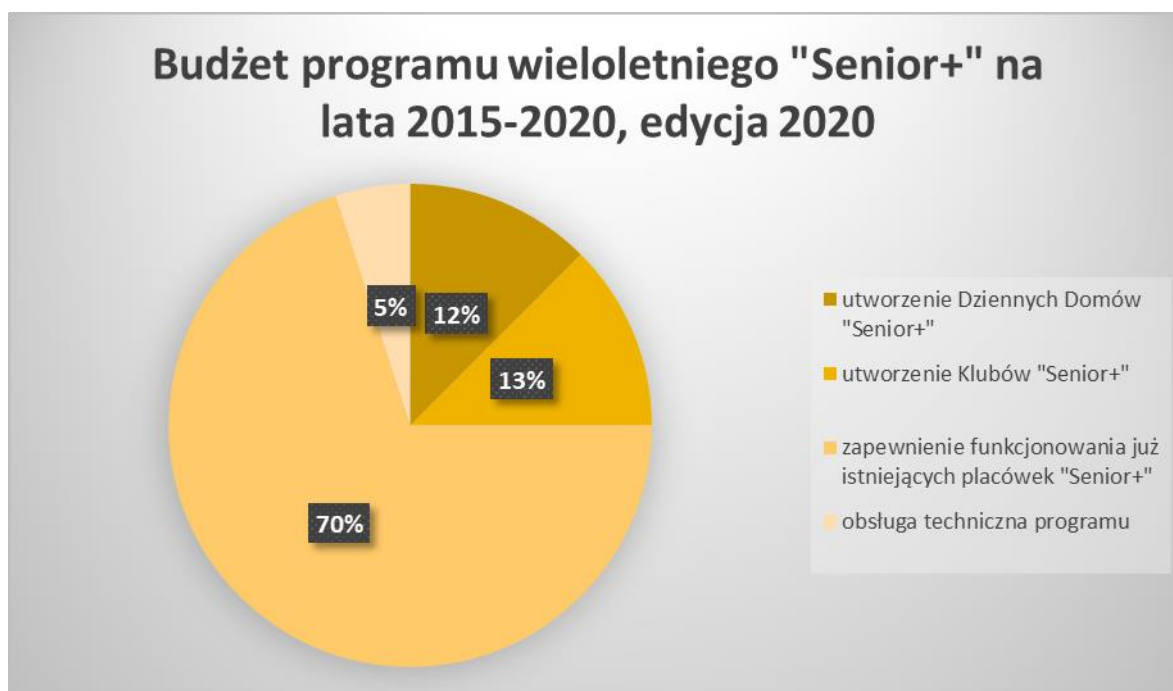
Ze środków programu pokrywane były tylko koszty związane bezpośrednio z realizacją zadania.

V. Finansowanie programu

Wysokość środków publicznych, przeznaczonych na realizację programu w 2020 r., wynosiła 80 mln zł. Budżet programu składał się z dwóch części – dotacji i środków technicznych. Ponieważ dotacja nie mogła stanowić mniej niż 95% budżetu rocznego, a środki techniczne nie więcej niż 5% budżetu rocznego, wysokość środków zaplanowano w następujący sposób:

- 1) utworzenie Dziennych Domów Senior+ – 10 mln zł;
- 2) utworzenie Klubów Senior+ – 10 mln zł;
- 3) zapewnienie funkcjonowania już istniejących ośrodków wsparcia – 56 mln zł;
- 4) obsługa techniczna programu – 4 mln zł.

Począwszy od 2016 r. środki finansowe na realizację programu planowane są w części 83 – Rezerwy celowe, poz. 55, przeznaczonej na realizację programu.

W 2020 r. program zakładał udział kosztów obsługi do 5% budżetu (środki techniczne). Środki techniczne były przeznaczone na obsługę programu, w tym utworzenie generatora ofert, wymianę dobrych praktyk oraz monitoring działania programu, z podziałem na środki do dyspozycji Ministra Rodziny i Polityki Społecznej oraz urzędów wojewódzkich.

Program zakładał dwa źródła finansowania na utworzenie i wyposażenie ośrodka wsparcia: dotację z programu oraz środki własne jednostki samorządu terytorialnego uczestniczącej w programie.

Koszty funkcjonowania ośrodków wsparcia były pokrywane ze środków programu – (miesięcznie na utrzymanie jednego miejsca: nie więcej niż 300 zł w Dziennym Domu Senior+ oraz 200 zł w Klubie Senior+) oraz ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego.

Jako środki własne jednostki samorządu terytorialnego mogły uwzględniać środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego, stosownie do postanowień Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2014–2020.

VI. Działania realizowane w ramach edycji 2020 programu

1. Ogólne informacje o konkursie ofert w ramach edycji 2020 programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020

W ramach edycji 2020 programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020 jednostki samorządu terytorialnego mogły ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na:

- 1) jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie ośrodka wsparcia (moduł 1);
- 2) zapewnienie funkcjonowania już istniejących ośrodków wsparcia (moduł 2).

Pierwszy nabór wniosków w ramach otwartego konkursu ofert ogłoszono 25 listopada 2019 r. Pula środków finansowych na utworzenie, wyposażenie i funkcjonowanie Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+, rozdysponowanych w pierwszym naborze, wyniosła 60 623 582,15 zł (28 813 967,38 zł w module 1 i 31 809 614,77 zł w module 2).

Ze względu na fakt, że po przekazaniu środków jednostkom samorządu terytorialnego w programie pozostało ponad 16,5 mln zł, w dniu 21 kwietnia 2020 r. ogłoszono drugi nabór w ramach konkursu. Pula środków finansowych na utworzenie, wyposażenie i funkcjonowanie Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+, rozdysponowanych w drugim naborze, wyniosła 12 443 273,64 zł (10 344 119,85 zł w module 1 i 2 099 153,79 zł w module 2).

W ramach dwóch naborów konkursu jednostki samorządu terytorialnego złożyły 983 oferty, z czego 9 jednostek samorządu terytorialnego zrezygnowało z udziału w konkursie.

2. Ocena ofert w ramach modułu 1

W ramach modułu 1 programu 302 oferty podlegały ocenie formalnej i merytorycznej przez wojewodów, na podstawie niżej przedstawionych kryteriów:

1) kryteria formalne oceny ofert:

- a) złożenie oferty przez uprawniony podmiot w terminie określonym w ogłoszeniu o konkursie,
- b) złożenie oferty na odpowiednim formularzu określonym w ogłoszeniu o konkursie,
- c) podpisanie oferty przez osoby uprawnione do reprezentowania oferenta w sprawach majątkowych,
- d) kompletność oferty, a w szczególności prawidłowe wypełnienie zawartych w formularzu pól i załączenie wszystkich wymaganych załączników,
- e) zapewnienie wymaganego finansowego wkładu własnego (minimum 20% wartości dla zadań realizowanych w ramach modułu 1 lub minimum 60% wartości dla zadań realizowanych w ramach modułu 2),
- f) spełnienie innych wymogów formalnych określonych w programie lub ogłoszeniu konkursowym;

2) kryteria merytoryczne oceny ofert:

- a) racjonalność kalkulacji kosztów zadania (od 0 do 3 pkt),
- b) szczegółowość oferty i opis poszczególnych działań w zakresie realizacji zadania (od 0 do 3 pkt),
- c) standard ośrodka ponad określone minimum (od 0 do 2 pkt),
- d) zasoby rzeczowe i kadrowe (od 0 do 2 pkt).

Po przeprowadzeniu oceny ofert przez wojewodów 44 oferty zostały odrzucone ze względów formalnych: 27 ofert w pierwszym naborze oraz 17 ofert w drugim naborze. Wykazy ofert odrzuconych ze względów formalnych poszczególne urzędy wojewódzkie zamieściły na stronach internetowych z informacją o przyczynie odrzucenia oferty.

Oferty, które pozytywnie przeszły ocenę formalną, zostały rozpatrzone pod względem merytorycznym.

Listy ofert, zakwalifikowanych do dalszego postępowania, wojewodowie przekazali do ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego.

Minister dokonał wyboru wszystkich ofert, zakwalifikowanych przez wojewodów do programu, w związku z czym dofinansowanie otrzymało 258 ośrodków wsparcia, w tym:

- 1) 46 Dziennych Domów Senior+, oferujących 1018 miejsc dla osób starszych – na kwotę 11 561 180,35 zł;
- 2) 212 Klubów Senior+, oferujących 4380 miejsc dla osób starszych – na kwotę 27 566 906,88 zł.

Suma dofinansowania przyznanego ośrodkom wsparcia w module 1 wyniosła 39 128 087,23 zł. Podział środków na województwa obrazuje Wykres 2.

Ośrodki wsparcia „Senior+”, które otrzymały dofinansowanie w ramach konkursu, oferowały łącznie 5398 miejsc dla osób starszych.

Liczbę Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+, które otrzymały dofinansowanie, w ramach modułu 1 konkursu, wraz z liczbą oferowanych przez nie miejsc, w podziale na województwa, przedstawia Tabela 1.

Wykaz jednostek samorządu terytorialnego, które otrzymały dofinansowanie na utworzenie i wyposażenie Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ w ramach modułu 1 programu, stanowi załącznik nr 1 do niniejszego sprawozdania.

Należy zauważyć, że program cieszył się największym zainteresowaniem w województwie wielkopolskim, gdzie aż 28 jednostek samorządu terytorialnego otrzymało dofinansowanie na utworzenie i wyposażenie ośrodków wsparcia „Senior+”, a także w województwach mazowieckim (26) i dolnośląskim (24). Najmniej wniosków złożyły jednostki samorządu w województwie opolskim.

Tabela 1: Liczba Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+, które otrzymały dotację w ramach modułu 1 programu wieloletniego "Senior+" na lata 2015–2020, edycja 2020 wraz z liczbą oferowanych miejsc, w podziale na województwa

Województwo	Dzienny Dom Senior+		Klub Senior+		Razem: liczba miejsc	Razem: liczba ośrodków
	Liczba miejsc	Liczba ośrodków	Liczba miejsc	Liczba ośrodków		
dolnośląskie	63	3	445	21	508	24
kujawsko-pomorskie	270	10	116	8	386	18
lubelskie	20	1	141	6	161	7
lubuskie	75	4	185	11	260	15
łódzkie			142	8	142	8
małopolskie	50	3	225	12	275	15
mazowieckie	15	1	525	25	540	26
opolskie			97	5	97	5
podkarpackie	120	5	285	15	405	20
podlaskie			345	16	345	16
pomorskie	65	3	265	13	330	16
śląskie	100	4	265	12	365	16
świętokrzyskie	45	3	280	13	325	16
warmińsko-mazurskie	15	1	254	16	269	17
wielkopolskie	110	5	630	23	740	28
zachodniopomorskie	70	3	180	8	250	11
Suma	1018	46	4380	212	5398	258

Wyniki konkursu zostały podane do publicznej wiadomości na stronach internetowych Ministerstwa: www.senior.gov.pl i gov.pl/rodzina, a także przekazane do urzędów wojewódzkich.

3. Ocena ofert w ramach modułu 2

W ramach modułu 2 edycji 2020 programu, wojewodowie ocenili 672 oferty.

Po przeprowadzeniu oceny ofert przez wojewodów, 70 ofert zostało odrzuconych ze względów formalnych (63 w pierwszym naborze i 7 ofert w drugim naborze).

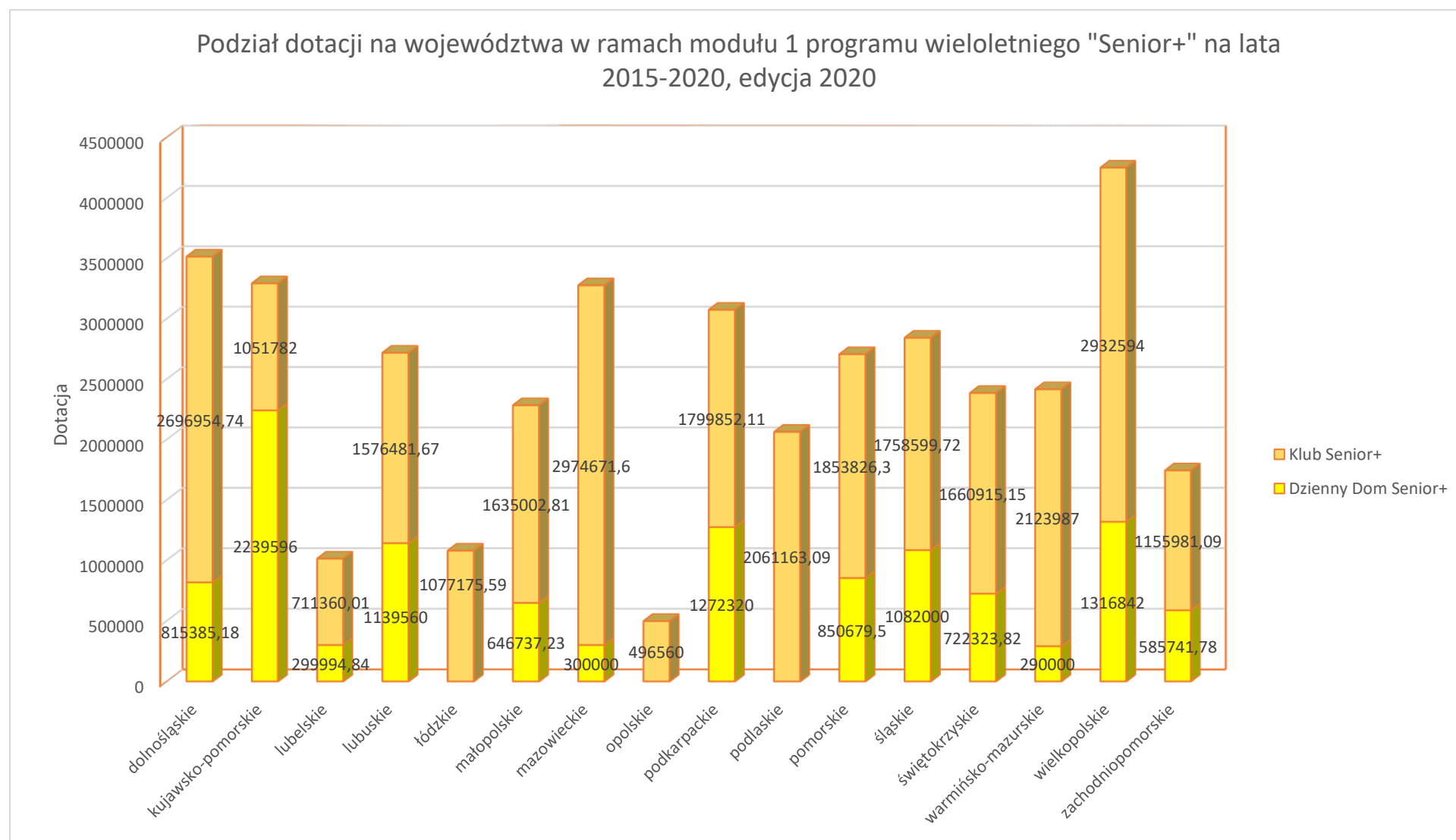
Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego wyłączył z postępowania w pierwszym naborze – ze względów formalnych – 2 oferty (gminy miejskiej Żory i miasta Żywiec). Przyczyną odrzucenia ofert było niespełnienie wymogów formalnych określonych w ogłoszeniu o konkursie, tj. brak uchwał o powołaniu ośrodka wsparcia (rozdział IV pkt 7 ppkt 3 ogłoszenia), o których mowa w ustawie o pomocy społecznej.

Minister dokonał wyboru ofert na podstawie list oraz ocen ofert przekazanych przez wojewodów – wskazując wysokość przyznanej dotacji. Dofinansowanie zostało przyznane wszystkim jednostkom samorządu terytorialnego, których oferty zostały złożone zgodnie z procedurą konkursową, otrzymały pozytywną ocenę i zostały zakwalifikowane do programu.

Zdjęcie 4: Prace wykonane przez seniorów w domu podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia – źródło Dzienny Dom Senior+ w Tuszyńcu, woj. łódzkie

Wykres 2: Podział dotacji na województwa w ramach modułu 1 programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020

Dofinansowanie otrzymało 600 ośrodków wsparcia „Senior+”, w tym:

- 1) 251 Dziennych Domów Senior+, oferujących 6547 miejsc – na kwotę 21 907 498,58 zł,
- 2) 349 Klubów Senior+, oferujących 8448 miejsc – na kwotę 12 001 269,98 zł.

Wykaz jednostek samorządu terytorialnego, które otrzymały dofinansowanie na zapewnienie funkcjonowania Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ w ramach modułu 2 programu, stanowi załącznik nr 2 do niniejszego sprawozdania.

Podział dotacji na województwa w ramach modułu 2 programu 2015–2020– obrazuje Wykres 3.

Ośrodki wsparcia Senior+, które otrzymały dofinansowanie w ramach modułu 2, oferowały seniorom łącznie 14 995 miejsc. Liczbę miejsc w Dziennych Domach Senior+ i Klubach Senior+, które otrzymały dofinansowanie w ramach modułu 2 konkursu, wraz z liczbą ośrodków wsparcia w podziale na województwa przedstawia Tabela 2.

Tabela 2: Liczba Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+, które otrzymały dotację w ramach modułu 2 programu, wieloletniego "Senior+" na lata 2015–2020, edycja 2020 wraz z liczbą oferowanych miejsc, w podziale na województwa

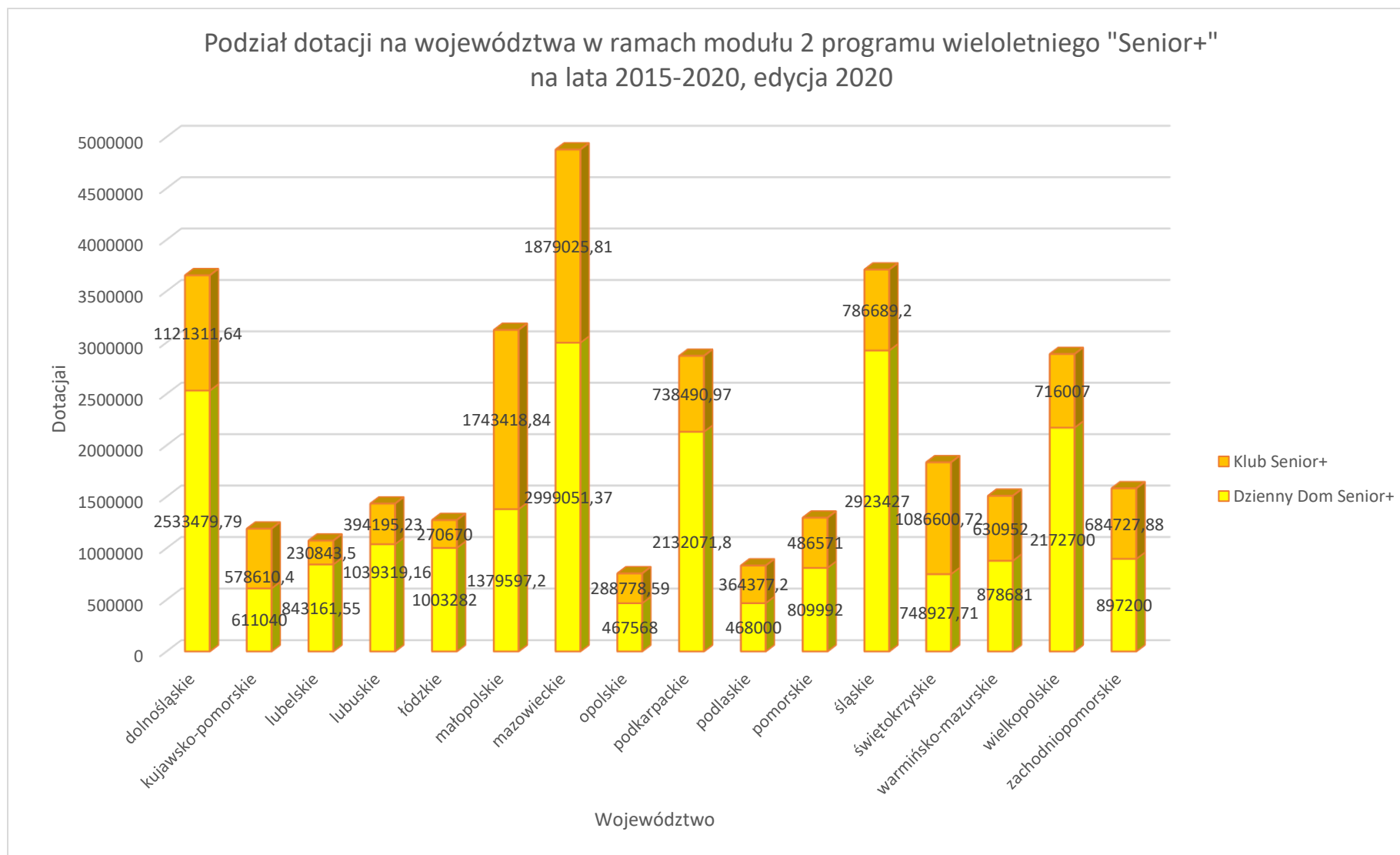
Województwo	Dzienny Dom Senior+		Klub Senior+		Razem: liczba miejsc	Razem: liczba ośrodków
	Liczba miejsc	Liczba ośrodków	Liczba miejsc	Liczba ośrodków		
dolnośląskie	758	22	738	31	1496	53
kujawsko-pomorskie	185	8	440	15	625	23
Lubelskie	250	12	147	8	397	20
Lubuskie	316	12	330	16	646	28
łódzkie	298	12	140	7	438	19
małopolskie	414	19	1414	49	1828	68
mazowieckie	882	34	1246	50	2128	84
Opolskie	145	6	267	11	412	17
podkarpackie	600	25	535	23	1135	48
Podlaskie	130	4	298	18	428	22
pomorskie	230	10	320	16	550	26
Śląskie	868	29	478	20	1346	49
świętokrzyskie	238	10	551	23	789	33
warmińsko-mazurskie	283	10	374	18	657	28
wielkopolskie	694	27	585	25	1279	52
zachodniopomorskie	256	11	585	19	841	30
Suma	6547	251	8448	349	14995	600

Należy zauważyć, że około 30% jednostek samorządu, posiadających ośrodki wsparcia „Senior+”, nie złożyło wniosków o dofinansowanie na zapewnienie funkcjonowania.

Największą ilość ofert w ramach modułu 2 złożyły województwa: mazowieckie (84) i małopolskie (68), natomiast najmniejszą opolskie (17) i łódzkie (19).

Wyniki konkursu zostały podane do publicznej wiadomości na stronach internetowych Ministerstwa: www.senior.gov.pl i gov.pl/rodzina, a także przekazane do urzędów wojewódzkich.

Wykres 3: Podział dotacji na województwa w ramach modułu 2 programu wieloletniego "Senior+" na lata 2015–2020, edycja 2020

4. Zmiany w organizacji działalności Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ w okresie pandemii

Wobec wprowadzonych na terenie kraju obostrzeń dot. organizacji zajęć w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej została zawieszona stacjonarna działalność większości Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”. Mimo to Dzielne Domy „Senior+” i Kluby „Senior+” w przeważającej liczbie realizowały swoje zadania w tzw. „alternatywnej” formie. Część zajęć realizowana była on-line. Pracownicy ośrodków pozostawali w stałym kontakcie z uczestnikami zajęć, organizując im różnego rodzaju warsztaty (np. krawieckie – szycie maseczek, plastyczne, malarskie), dostarczali seniorom łamigłównki, krzyżównki, książkownki, prasę itd., a także pomagali w zakupach, wizytach lekarskich czy w załatwianiu spraw urzędowych. Osoby starsze mogły także liczyć na wsparcie kadry ośrodków, w tym psychologów, w postaci częstych kontaktów telefonicznych lub internetowych. W większości przypadków uczestnicy Dziennych Domów Senior+ otrzymywali również jeden gorący posiłek dziennie, dostarczany bezpośrednio do miejsca zamieszkania. Natomiast osoby starsze, które wymagały usług opiekuńczych, zostały w tym zakresie objęte pomocą świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej.

W wyniku stopniowo znoszonych obostrzeń, od 25 maja 2020 r. umożliwiono podjęcie stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia, w tym Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+. Działalność ośrodków wsparcia „Senior+” była nadzorowana przez służby wojewodów, a decyzje o wznowieniu ich funkcjonowania były podejmowane w zależności od sytuacji epidemiologicznej w danym regionie (po uzyskaniu opinii powiatowych inspektorów sanitarnych).

Powracającym do stacjonarnej działalności Dziennym Domom Senior+ i Klubom Senior+ Ministerstwo przedłożyło rekomendacje dotyczące działalności placówek pobytu dziennego, w celu dalszego przeciwdziałania szerzeniu się zakażeń SARS-CoV-2. Przywołane rekomendacje stanowią załącznik nr 3 do niniejszego sprawozdania. Rekomendacje zostały udostępnione na stronach internetowych Ministerstwa: <https://www.gov.pl/web/rodzina> oraz <http://senior.gov.pl/> oraz przesłane za pomocą poczty elektronicznej do Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+.

Ponadto, w celu zapewnienia jak najbezpieczniejszych warunków funkcjonowania ośrodków wsparcia, Ministerstwo kilkakrotnie zwracało się do Ministerstwa Zdrowia z prośbą o przydzielenie dla Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ środków ochrony osobistej z Agencji Rezerw Materiałowych. Środki ochrony osobistej zostały przekazane do wszystkich urzędów wojewódzkich, a tam rozdzielone do poszczególnych ośrodków wsparcia. Dzielne Domy Senior+ i Kluby Senior+ miały także możliwość zakupywania środków ochrony osobistej z dotacji, przekazanej na zapewnienie funkcjonowania już istniejących ośrodków Senior+ (moduł 2 programu).

Mimo podjętych środków bezpieczeństwa ośrodki wsparcia „Senior+” miały wątpliwości co do sposobu świadczenia usług. Aby umożliwić Dziennym Domom „Senior+” i Klubom „Senior+” wymianę doświadczeń dotyczących świadczenia usług w czasie pandemii, Ministerstwo założyło na stronie internetowej <http://senior.gov.pl/> zakładkę „SENIOR+ kontra koronawirus – dobre praktyki”, na której opublikowano najciekawsze sposoby realizacji działań.

Zdjęcie 5: Kolportaż maseczek i przybłbc dla seniorów – źródło Dzienny Dom Senior+ w Bolesławcu

5. Komunikaty Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zmian w warunkach realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020 edycja 2020 określonych w ogłoszeniu konkursowym, w związku ze stanem epidemii COVID-19

1) Aby uelastyczyć zasady realizacji programu wieloletniego „Senior+”, umożliwić przeciwdziałanie całokształtowi negatywnych konsekwencji wystąpienia epidemii koronawirusa, a także skutecznie wdrażać i realizować program w tych nadzwyczajnych warunkach, w dniu 5 czerwca 2020 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wydał komunikat w sprawie zmian w warunkach realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020 edycja 2020 określonych w ogłoszeniu konkursowym, w związku ze stanem epidemii COVID-19.

Zgodnie z treścią komunikatu w okresie zawieszenia działalności lub czasowego zamknięcia ośrodków wsparcia, spowodowanego skutkami COVID-19, których funkcjonowanie było finansowane w ramach modułu 2 programu, jednostkom samorządu terytorialnego przysługiwała dotacja na pokrycie bieżących kosztów ich prowadzenia.

Ponadto, jeżeli w okresie zawieszenia działalności Dzienny Dom „Senior+” lub Klub „Senior+” obejmował mimo wszystko seniorów jakimikolwiek usługami (np. dowoził seniorom posiłki do domu) lub alternatywnymi sposobami realizacji zajęć, wtedy otrzymał także dotację na realizację tychże usług.

2) Komunikat Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 listopada 2020 r. w sprawie zmian w warunkach realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020 edycja 2020, w związku ze stanem epidemii COVID-19

Komunikat informował o wejściu w życie ustawy z dnia 7 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania społeczno-gospodarczym skutkom COVID-19 (Dz. U. poz. 1747). Ustawa przewidywała wydłużenie czasu, do którego będzie można wydatkować środki budżetowe wskazane jako tzw. wydatki niewygasające (art. 21 przywołanej ustawy). Zmiany te dotyczyły beneficjentów modułu 1 programu, edycja 2020.

Komunikat informował również o procedurze dotyczącej sposobu przekazywania dokumentów do ujęcia w projekcie rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wydatków budżetu państwa, które nie wygasają z upływem roku budżetowego 2020.

Beneficjentom programu zwrócono także uwagę na fakt, że środki finansowe, które zostaną przesunięte na 2021 r., nie będą mogły być wydatkowane w 2020 r.

Komunikat przesłano do wszystkich urzędów wojewódzkich oraz opublikowano na stronach internetowych Ministerstwa:

<https://www.gov.pl/web/rodzina> oraz <http://senior.gov.pl/>.

6. Działania informacyjno-edukacyjne dedykowane osobom starszym w okresie pandemii

W celu niwelowania poczucia samotności oraz zapewnienia bezpiecznych warunków i podtrzymywania aktywności osób starszych Ministerstwo realizowało działania na rzecz seniorów w zakresie:

- zamieszczenia zbioru propozycji zajęć dla seniorów dostępnych online pn. „Aktywny senior w domu”,

- zamieszczenia na stronach internetowych Ministerstwa informacji o działaniach na rzecz wsparcia i pomocy seniorom w okresie pandemii koronawirusa w ramach akcji #WSPIERAJSENIORA, polegającego na dostarczaniu do domów osób starszych podstawowych zakupów w sposób zorganizowany przez ośrodki pomocy społecznej,
- przeprowadzenia kampanii pod hasłem „Bezpieczny Senior”, w której apelowaliśmy do seniorów oraz pozostałej części społeczeństwa o stosowanie się do podstawowych zasad bezpieczeństwa w czasie pandemii, instruowaliśmy także jak zadbać o siebie i swoich bliskich (informacje na stronach internetowych Ministerstwa),
- przekazania do wszystkich Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+” pisma Ministra Rodziny i Polityki Społecznej wraz z plakatami, dotyczącymi podstawowych zasad bezpieczeństwa w czasie pandemii (kampania „Bezpieczny Senior”),
- funkcjonowania Solidarnościowego Korpusu Wsparcia Seniorów.

Powyższe informacje zostały rozesłane do wszystkich Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+” w całym kraju. Informacje zostały także zamieszczone i są aktualizowane na bieżąco na stronach internetowych Ministerstwa: <https://www.gov.pl/web/rodzina> oraz <http://senior.gov.pl/> (w zakładce „Bezpieczny i aktywny senior”) oraz w mediach społecznościowych, co zapewnia dotarcie do jak najszerszego grona zainteresowanych: seniorów oraz osób, które mogą przekazać informacje swoim najbliższym, czy też zechcą wesprzeć osoby starsze w czasie pandemii.

7. Wskaźniki programu

Zgodnie z postanowieniami programu w 2020 r. planowano utworzenie 195 ośrodków wsparcia „Senior+”, w tym 45 Dziennych Domów Senior+ oraz 150 Klubów Senior+. Liczba seniorów korzystających z ośrodków wsparcia „Senior+”, na koniec 2020 r., miała wynosić 16 700 osób.

Wszystkie wskaźniki programu zostały osiągnięte.

W 2020 r. utworzono 195 ośrodków wsparcia „Senior+”, w tym 27 Dziennych Domów Senior+ oraz 168 Klubów Senior+, które łącznie oferowały seniorom 3390 miejsc. Według sprawozdań wojewodów, do końca 2020 r. funkcjonowało w Polsce 966 ośrodków wsparcia „Senior+” (wraz z utworzonymi w latach poprzednich), w tym 305 Dziennych Domów Senior+ i 661 Klubów Senior+, które łącznie oferowały seniorom 23 398 miejsc. Liczbę ośrodków wsparcia Senior+, które funkcjonowały w 2020 r., przedstawia Tabela 3.

Wskaźniki programu zostały osiągnięte pomimo faktu, że 31 jednostek samorządu terytorialnego zrezygnowało z realizacji zadania w ramach modułu 1 programu. Również epidemia COVID-19 nie miała wpływu na osiągnięcie zakładanych wskaźników programu zarówno w 2020 r., jak i dla całego programu.

Według sprawozdań wojewodów z realizacji programu w 2020 r., z oferty ośrodków wsparcia „Senior+” korzystały 25 073 osoby starsze. Liczbę seniorów (w podziale na województwa), którzy korzystali z oferty ośrodków wsparcia „Senior+” w 2020 r., oraz liczbę miejsc, które oferowały Dienne Domy Senior+ i Kluby Senior+, przedstawia

Województwo	Liczba Dziennych Domów Senior+	Liczba Klubów Senior+	Razem: liczba ośrodków Senior+
dolnośląskie	26	49	75
kujawsko-pomorskie	14	35	49
lubelskie	18	24	42
lubuskie	14	27	41
łódzkie	12	19	31
małopolskie	22	65	88
mazowieckie	36	96	132
opolskie	6	19	25
podkarpackie	32	38	70
podlaskie	4	42	46
pomorskie	16	32	48
śląskie	34	45	79
świętokrzyskie	14	41	55
warmińsko-mazurskie	13	45	58
wielkopolskie	32	52	84
zachodniopomorskie	12	32	44
POLSKA	305	661	966

Tabela 44.

Tabela 3: Liczba ośrodków wsparcia funkcjonujących w 2020 r. w podziale na województwa.

Województwo	Liczba Dziennych Domów Senior+	Liczba Klubów Senior+	Razem: liczba ośrodków Senior+
dolnośląskie	26	49	75
kujawsko-pomorskie	14	35	49
lubelskie	18	24	42
lubuskie	14	27	41
łódzkie	12	19	31
małopolskie	22	65	88
mazowieckie	36	96	132
opolskie	6	19	25
podkarpackie	32	38	70
podlaskie	4	42	46
pomorskie	16	32	48
śląskie	34	45	79
świętokrzyskie	14	41	55
warmińsko-mazurskie	13	45	58
wielkopolskie	32	52	84
zachodniopomorskie	12	32	44
POLSKA	305	661	966

Tabela 4: Liczba seniorów, którzy korzystali z oferty ośrodków wsparcia „Senior+” w 2020 r., oraz liczba miejsc, które oferowały Dzielne Domy Senior+ i Kluby Senior+, w podziale na województwa

Województwo	Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia Senior+	Liczba seniorów korzystających z usług ośrodków wsparcia Senior+
dolnośląskie	1967	2004
kujawsko-pomorskie	1322	1026
lubelskie	946	1137
lubuskie	942	1024
łódzkie	665	658
małopolskie	2148	2817
mazowieckie	3233	3297
opolskie	644	562
podkarpackie	1614	1452
podlaskie	968	820
pomorskie	970	1202
śląskie	2191	2709
świętokrzyskie	1228	1897
warmińsko-mazurskie	1215	1128
wielkopolskie	2214	2051
zachodniopomorskie	1131	1289
Suma	23398	25073

Nie są to ostateczne efekty programu, edycja 2020, ponieważ ze względu na pandemię COVID-19 rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w 2020 r. nie wygasają z upływem roku budżetowego (Dz. U. poz. 2422), wydano zgodę na wydłużenie terminu realizacji zadań w ramach modułu 1 dla jednostek samorządu terytorialnego w 10 województwach, dotyczącą utworzenia 32 ośrodków wsparcia „Senior+”. W związku z powyższym ostateczne efekty edycji 2020 programu poznamy pod koniec 2021 r.

8. Monitoring programu

W 2020 r. Minister Rodziny i Polityki Społecznej wysłał pismo do wszystkich wojewodów z prośbą o bieżące monitorowanie sytuacji na terenie województw, w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom pandemii COVID-19. Minister prosił o szczególne zwrócenie uwagi na sytuację m.in. w ośrodkach wsparcia, jako placówkach zapewniających opiekę osobom starszym. Jednocześnie Minister prosił o przesłanie informacji, które były niepokojące w aspekcie pandemii COVID-19, szczególnie w zakresie zabezpieczenia wyżej wymienionych podmiotów w środki ochrony osobistej, podjęcia odpowiednich procedur oraz zastosowania reżimów sanitarnych, a także zasobów kadrowych (również na wypadek absencji), w szczególności w podmiotach świadczących usługi całodobowo. Wojewodowie zostali zobowiązani do przesyłania informacji o sytuacji w wyżej wymienionych ośrodkach raz w tygodniu.

Wojewodowie wywiązali się z zadania, przysyłając Ministrowi cotygodniowe informacje.

Ponadto zgodnie z treścią programu, w ramach monitoringu jego realizacji, odpowiednio wójt, burmistrz, prezydent miasta, starosta przekazali wojewodom roczne

sprawozdania z realizacji programu na terenie jednostki samorządu terytorialnego. Termin złożenia sprawozdań upłynął trzydziestego dnia, licząc od dnia zakończenia realizacji zadania publicznego. Sprawozdania uwzględniały w szczególności następujące dane:

- 1) rzeczywistą liczbę seniorów objętych wsparciem w ramach programu;
- 2) koszt realizacji zadania w ramach programu ogółem, w tym ze środków własnych i z dotacji budżetu państwa;
- 3) liczbę Dziennych Domów Senior + oraz Klubów Senior +, utworzonych w danym roku w ramach programu;
- 4) liczbę ośrodków wsparcia, którym udzielono dotacji na działalność bieżącą;
- 5) podmiot prowadzący (samodzielnie jednostka samorządu terytorialnego lub inny podmiot);
- 6) liczbę seniorów objętych poszczególnymi rodzajami usług (oraz opis usług).

Na podstawie sprawozdań, zebranych od jednostek samorządu terytorialnego, wojewodowie sporządzili sprawozdania roczne z realizacji programu na terenie województw za 2020 r., które następnie przekazali do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Wzór oraz termin złożenia sprawozdania przekazało wojewodom Ministerstwo.

W związku z treścią uchwały nr 34 Rady Ministrów z dnia 17 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020 Minister sporządził roczne sprawozdanie z realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2019, które przedłożył Radzie Ministrów w dniu 26 sierpnia 2020 r. Następnie, na posiedzeniu w dniu 17 grudnia 2020 r., Minister przedstawił sprawozdanie z realizacji programu w 2019 r. wraz z wynikami monitoringu – Radzie ds. Polityki Senioralnej.

Sprawozdanie z realizacji programu w 2020 r. zostanie przedstawione Radzie Ministrów najpóźniej do dnia 30 września 2021 r., a następnie Radzie ds. Polityki Senioralnej.

Ze sprawozdań rocznych z realizacji programu na terenie województw wynika, że w 2020 r. wojewodowie prowadzili monitoring oraz kontrole realizacji programu. Wyniki tych kontroli zostały opublikowane na stronach internetowych Biuletynu Informacji Publicznej urzędów wojewódzkich.

9. Wizyty monitoringowe dofinansowanych zadań publicznych

1) Informacje ogólne

Pracownicy Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przeprowadzili – od marca do grudnia 2020 r. – wizyty monitoringowe w 17 Dziennych Domach Senior+, realizujących zadania dofinansowane w ramach edycji 2015 i 2016 programu, na obszarze województw: śląskiego, małopolskiego, dolnośląskiego, opolskiego, lubuskiego, podkarpackiego, zachodniopomorskiego, łódzkiego i podlaskiego. Ze względu na pandemię COVID-19 odbyły się tylko 2 wyjazdy na wizyty monitoringowe (do Olsztyna i Dąbrowy Zielonej – woj. śląskie), natomiast 15 wizyt monitoringowych odbyło się przez Skype’a („e-monitoring”).

2) Zakres podmiotowy wizyt monitoringowych w 2020 r.

Wykaz Dziennych Domów Senior+, w których pracownicy Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej przeprowadzili wizyty monitoringowe w 2020 r., przedstawia Tabela 55.

Tabela 5: Wykaz Dziennych Domów Senior+, w których pracownicy Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej przeprowadzili wizyty monitoringowe w 2020 r.

Lp.	Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Adres Dziennego Domu
1	Gmina Olsztyn (woj. śląskie)	42-256 Olsztyn, ul. Zielona 70
2	Gmina Dąbrowa Zielona	42-265 Dąbrowa Zielona, Plac Kościuszki 5
3	Gmina Głogówek	48-250 Głogówek, Al. Lipowa 6a
4	Gmina Polska Cerekiew	47-260 Polska Cerekiew, ul. Ligonia 2
5	Gmina Prusice	55-110 Prusice, ul. Żmigrodzka 39
6	Gmina Trzebnica	55-100 Trzebnica, ul. Ks. Bochenka 12
7	Gmina Zbąszynek	66-210 Zbąszynek, ul. Kosieczńska 4
8	Miasto Zielona Góra	65-548 Zielona Góra, Os. Pomorskie 28
9	Gmina Suchań	73-132 Suchań, ul. Kard. Augusta Hlonda 1
10	Gmina Miasto Stargard	73-110 Stargard, ul. Limanowskiego 24
11	Gmina Padew Narodowa	Przykop 49
12	Gmina Głogów Małopolski	Budy Głogowskie 147
13	Gmina i Miasto Proszowice	32-100 Proszowice, ul. Kolejowa 4
14	Gmina Koszyce	Książnice Małe 45
15	Gmina Żarnów	Niemojowice 51
16	Gmina Słupia (powiat konecki)	Pilczyca 64
17	Gmina Łapy	18-100 Łapy, ul. Leśnikowska 54

3) Cel wizyt monitoringowych

Celem wizyt monitoringowych była weryfikacja prawidłowości realizacji zadania pod względem:

- zgodności działań z umową w zakresie utrzymania trwałości realizacji zadania,
- zasobów kadrowych i rzeczowych,
- zatrudnienia osób do realizacji zadania,
- roli partnerów w realizacji zadania,
- zachowania standardów lokalowych,
- sposobu rekrutowania uczestników projektu,
- opinii o realizowanym projekcie: organizatora i uczestników.

4) Wyniki wizyt monitoringowych

Pracownicy Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa podczas wizyt monitoringowych stwierdzili, że:

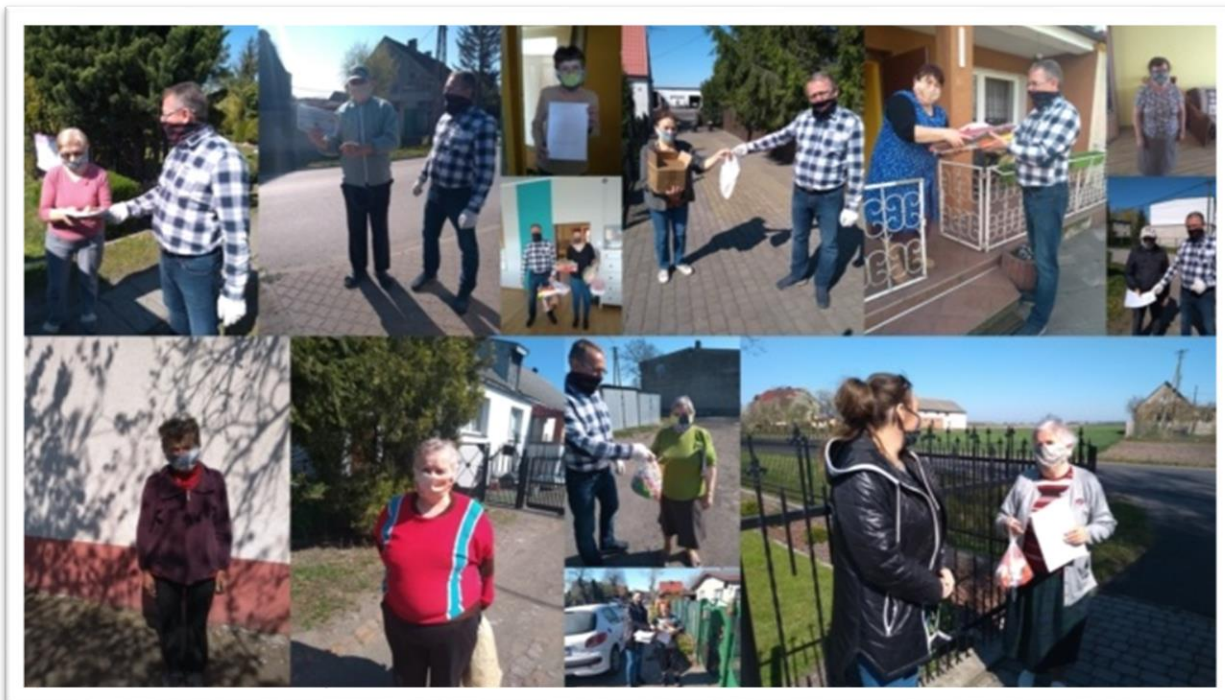
- a) we wszystkich monitorowanych domach były realizowane cele programu;

- b) wszystkie domy spełniały standardy lokalowe poza Dziennym Domem Senior+ w Suchaniu, gdzie brakowało prysznicza;
- c) wyjaśnienia wymagał sposób kierowania DDS+ w Proszowicach. Podczas monitoringu ustalono, że Dziennym Domem Senior+ kieruje zastępca kierownika Zespołu Placówek Caritas w Proszowicach, zatrudniona na ¼ etatu. Wynikało z tego, że Dom, który funkcjonuje 8 godzin dziennie – ma kierownika przez 2 godziny dziennie;
- d) rekrutacja w Dziennym Domu Senior-WIGOR w Budach Głogowskich następuje na podstawie deklaracji uczestnictwa w zajęciach, co jest niezgodne z art. 106 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- e) rolę kierownika Dziennego Domu Senior+ w Głogówku pełni ta sama osoba, która kieruje Ośrodkiem Pomocy Społecznej, co jest niezgodne z ustawą o pomocy społecznej;
- f) rolę kierownika Dziennego Domu Senior+ w Polskiej Cerekwi pełni dyrektor Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, co jest niezgodne z obowiązującymi przepisami;
- g) Dzienny Dom Senior+ w Trzebnicy nie jest przystosowany do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych – do budynku prowadzą schody, brak podjazdu lub windy. Dom nie spełnia również standardów lokalowych – brakuje jednej łazienki (panie i panowie korzystają z tej samej łazienki). Ponadto wyjaśnienia wymaga sposób kierowania ośrodkiem. Podczas monitoringu nie udało się ustalić, kto kieruje Dziennym Domem Senior+ w Trzebnicy;
- h) rolę kierownika Dziennego Domu Senior-WIGOR w Dąbrowie Zielonej pełni dyrektor Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Zielonej, co jest niezgodne z obowiązującymi przepisami;
- i) w Dziennym Domu SENIOR-WIGOR w Olsztynie seniorzy nie otrzymują gorącego posiłku, co jest niezgodne z zapisami programu. Rolę kierownika Dziennego Domu pełni dyrektor Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, co jest niezgodne z obowiązującymi przepisami.

Pozostałe ośrodki spełniały wszystkie standardy określone w programie.

Jednostki samorządu terytorialnego, prowadzące ośrodki wsparcia, w których stwierdzono nieprawidłowości, zostały poinformowane przez Dyrektora Departamentu Polityki Senioralnej o wynikach monitoringu i zobowiązane do przeprowadzenia działań naprawczych. O wynikach monitoringu zostały powiadomione także wszystkie urzędy wojewódzkie, nadzorujące monitorowane ośrodki wsparcia.

Dwie jednostki samorządu terytorialnego poinformowały Dyrektora Departamentu Polityki Senioralnej o realizacji działań naprawczych (Głogówek i Trzebnica). Natomiast z pozostałymi samorządami Departament Polityki Senioralnej nadal prowadzi korespondencję w sprawie sposobu realizacji działań naprawczych oraz konieczności ich wprowadzenia (sprawy nie zostały zamknięte).

VII. Poziom wykonania wydatków programu w 2020 r.

W 2020 r. program był realizowany w ramach funkcji 13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny, zadania 13.1 Pomoc i integracja społeczna, podzadania 13.1.4 Wspieranie aktywnego starzenia się, działania 13.1.4.1. Wspieranie aktywnego starzenia się. Na realizację programu w rezerwie celowej w poz. 55 ujęte zostały środki w wysokości 80 000 tys. zł, z tego: 76 000 tys. zł na dotacje celowe i 4 000 tys. zł na obsługę techniczną.

Uruchomione środki stanowiły kwotę 70 109 tys. zł, wydatki wyniosły 60 696 tys. zł (w tym 4 323 tys. zł środków niewygasających), tj. 86,6% planu po zmianach. W ramach tych środków dofinansowano:

- bieżące funkcjonowanie 579 ośrodków wsparcia – Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+,
- uruchomienie 195 nowych ośrodków wsparcia w całej Polsce (27 Dziennych Domów Senior+ oraz 168 Klubów Senior+),
- wykonanie generatora ofert dla edycji 2020 programu, oraz przeprowadzenie badania ewaluacyjnego z realizacji programu.

Na obsługę programu uruchomione zostały środki z rezerwy celowej w części:

- 1) 85 – Budżety wojewodów w kwocie 462 tys. zł i zostały zrealizowane w wysokości 332 tys. zł, czyli 71,9% planu po zmianach,
- 2) 44 – Zabezpieczenie społeczne w kwocie 137 tys. zł i zostały wykonane w wysokości 128 tys. zł, tj. 93,4 % planu po zmianach.

Na dotacje celowe uruchomiono środki w kwocie 69 510 tys. zł. Wydatki zostały zrealizowane na poziomie 60 236 tys. zł (w tym 4 323 tys. zł środków niewygasających), czyli

86,7% planu po zmianach. Poziom wykorzystania dotacji – bez środków niewygasających z upływem 2020 r. – przez poszczególne województwa obrazuje Wykres 4.

Niepełne wykorzystanie zaplanowanych na 2020 r. środków finansowych spowodowane było rezygnacją 31 jednostek samorządu terytorialnego z realizacji zadań publicznych, dofinansowanych w ramach konkursu w module 1, a także rezygnacją 21 gmin z dotacji w module 2.

Jako przyczyny rezygnacji jednostki samorządu terytorialnego wskazywały najczęściej:

- 1) trudna sytuacja finansowa gminy w związku ze stanem pandemii,
- 2) problemy z wyłonieniem wykonawcy robót budowlanych,
- 3) otrzymanie większych środków na realizację zadania z Regionalnych Programów Operacyjnych lub Europejskiego Funduszu Społecznego,
- 4) problem z otrzymaniem pozwolenia na budowę, dotyczącego remontu zabytkowego budynku,
- 5) zwiększenie kosztów remontu ponad środki finansowe, którymi dysponowała gmina,
- 6) wydłużenie procedur opracowania i otrzymania dokumentacji technicznej, spowodowane pandemią.

Ponadto, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2020 nie wygasają z upływem roku budżetowego, w ramach programu przedłużono termin realizacji zadań i możliwości wykonania wydatków przez jednostki samorządu terytorialnego do końca listopada 2021 r., których efektem końcowym będzie utworzenie 32 ośrodków wsparcia, w tym 13 Dziennych Domów „Senior+” i 19 Klubów „Senior+”, w łącznej kwocie 4 323 tys. zł. Jednakże kwota przeznaczona na realizację powyższych zadań wynosi łącznie 5 919 tys. zł, z czego część (różnica w wydatkach na ten cel) została poniesiona w 2020 r.

Wykaz środków niewygasających wraz z upływem 2020 r. oraz liczbę ośrodków wsparcia „Senior+”, które mają zostać utworzone w 2021 r., prezentuje Tabela 6.

Tabela 6: Wykaz środków niewygasających wraz upływem 2020 r. oraz liczba ośrodków wsparcia „Senior+”, które mają zostać utworzone w 2021 r.

Województwo	Kwota środków niewygasających wraz z upływem 2020 r.	Liczba ośrodków wsparcia Senior+ do utworzenia w 2021 r.
Dolnośląskie	469 494,00 zł	4
kujawsko-pomorskie	1 004 303,00 zł	5
Lubuskie	454 760,00 zł	4
Mazowieckie	398 938,00 zł	4
Podlaskie	300 000,00 zł	2
Pomorskie	715 083,00 zł	5
Śląskie	556 240,00 zł	5
Świętokrzyskie	298 737,00 zł	1
Wielkopolskie	80 000,00 zł	1

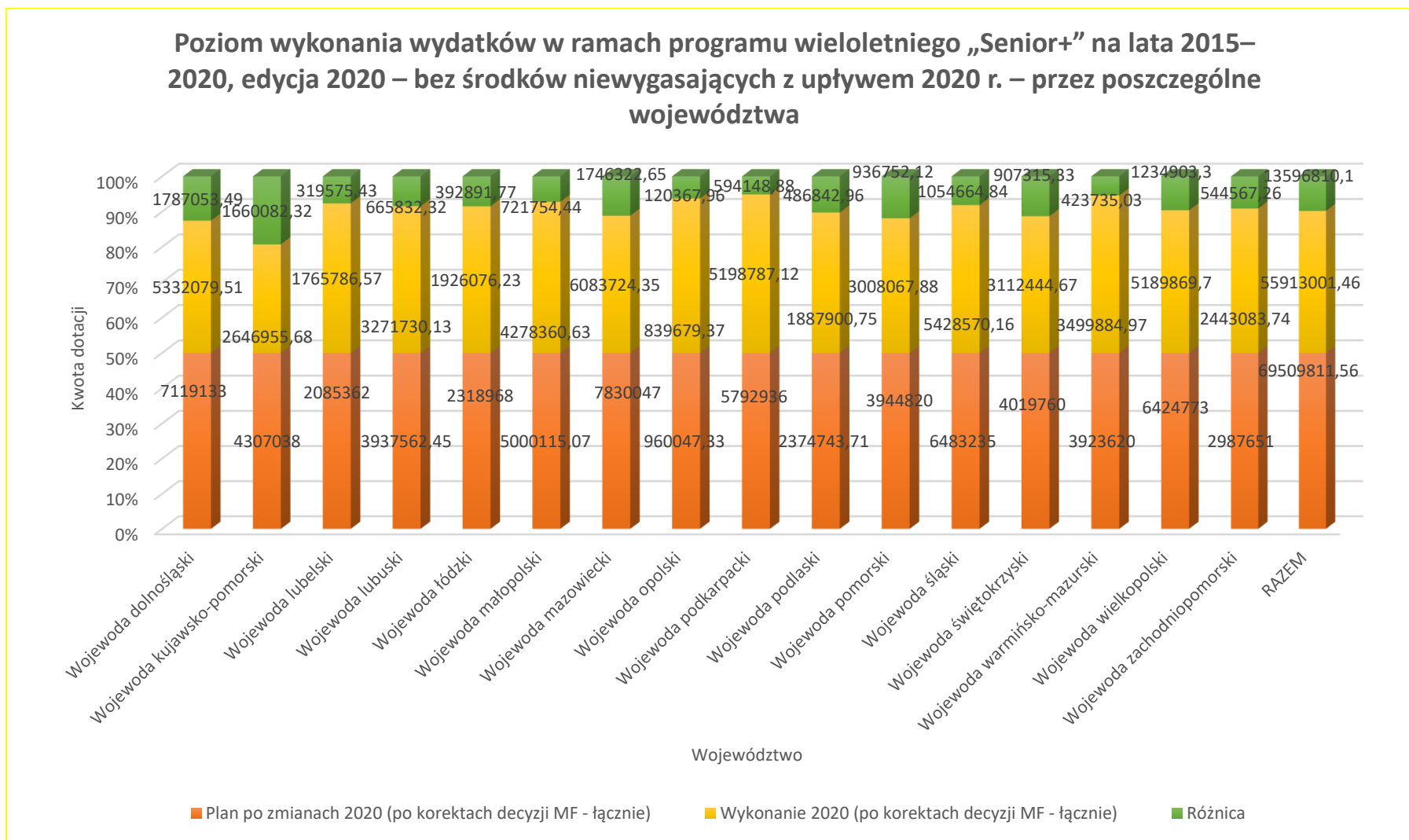
zachodniopomorskie	45 000,00 zł	1
Razem	4 322 555,00 zł	32

Biorąc pod uwagę powyższe, w 2020 r. zrealizowano 195 zadań z 258 w module 1 oraz 579 z 600 zadań w module 2. Liczbę zrealizowanych zadań w ramach programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020 w podziale na województwa, przedstawia Tabela 77.

Tabela 7: Liczba zrealizowanych zadań w ramach programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020 w podziale na województwa

Województwo	Liczba ofert dofinansowanych		Liczba zrealizowanych zadań w 2020 roku	
	Moduł 1	Moduł 2	Moduł 1	Moduł 2
Dolnośląskie	24	53	16	51
kujawsko-pomorskie	18	23	10	22
Lubelskie	7	20	7	20
lubuskie	15	28	10	28
łódzkie	8	19	6	18
małopolskie	15	68	13	63
mazowieckie	26	84	20	81
opolskie	5	17	4	17
podkarpackie	20	48	18	48
podlaskie	16	22	11	20
pomorskie	16	26	10	26
śląskie	16	49	11	47
świętokrzyskie	16	33	13	32
warmińsko-mazurskie	17	28	17	27
wielkopolskie	28	52	21	50
zachodniopomorskie	11	30	8	29
RAZEM	258	600	195	579

Wykres 4: Poziom wykonania wydatków w ramach programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020 – bez środków niewygasających z upływem 2020 r. – przez poszczególne województwa

VIII. Rodzaje usług realizowanych w ramach ośrodków „Senior+”

W 2020 r. w znacznym stopniu została zmieniona organizacja zajęć we wszystkich jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, w tym ośrodkach wsparcia „Senior+”. Obostrzenia wprowadzone w związku z pandemią COVID-19 spowodowały zawieszenie stacjonarnej działalności większości Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”. Mimo to Dzielne Domy „Senior+” i Kluby „Senior+” realizowały swoje zadania w tzw. „alternatywnej” formie. Część zajęć realizowana była on-line. Po poluzowaniu obostrzeń ośrodki wsparcia wznowiły stacjonarną działalność. Z informacji zamieszczonych w sprawozdaniach wojewodów wynika, że pomieszczenia i pracownie ośrodków wsparcia zostały przygotowane na pobyt seniorów zgodnie z rekomendacjami Ministerstwa, Ministerstwa Zdrowia oraz Państwowego Inspektora Sanitarnego. Pracownicy ośrodków wsparcia opróżnili wszelkie powierzchnie z przedmiotów, których nie można było poddać dezynfekcji. Plakaty z informacjami dotyczącymi COVID-19 i instrukcjami zasad higieny rozmieszczono w widocznych miejscach. Wyznaczono miejsca do dezynfekcji rąk oraz na zużyte środki ochrony osobistej, a także zakupiono zamykane kosze, środki dezynfekujące, termometry bezdotykowe do pomiaru temperatury ciała u pracowników i seniorów.

Zdjęcie 7: Prace wykonane przez seniorów z Dziennego Domu Senior+ w Pilzycy – źródło Dzienny Dom Senior+ w Pilzycy, woj. świętokrzyskie

1. Usługi socjalne

Osoby starsze, przebywające w Dziennych Domach „Senior+” i Klubach „Senior+”, korzystały najczęściej z takich usług socjalnych, jak:

- zapewnienie ciepłego posiłku (obiadu), kawy, herbaty, wody, przekąsek; w czasie pandemii większość seniorów miała zapewniony jeden gorący posiłek dziennie, który pracownicy Dziennego Domu Senior+ lub Klubu „Senior+” dowozili codziennie do ich domów; w okresie świątecznym seniorom dostarczono także paczki świąteczne, w tym potrawy świąteczne lub produkty do ich przygotowania;
- wsparcie w zakresie uzyskania pomocy w formie dożywiania (w ramach systemu pomocy społecznej);
- poradnictwo socjalne prowadzone przez pracownika socjalnego;
- rozmowy wspierające w czasie pandemii, stały kontakt z seniorami osobisty i telefoniczny, pomoc w rozwiązywaniu problemów i zagadnień rodzinnych, zdrowotnych, majątkowych oraz w innym zakresie;
- tworzenie mechanizmów pomocy dla osób przeżywających kryzys lub wymagających wsparcia w związku z procesem starzenia się i zmianami ról w rodzinie i w społeczeństwie, pomoc przy rozwiązywaniu problemów seniorów, będących wynikiem niezaradności życiowej, rozmowy wspierające seniorów i ich rodziny, zapewnienie ciągłości świadczeń;
- pomoc w dostępie do służby zdrowia, pomoc w realizacji recept; monitoring sytuacji zdrowotnej seniorów w związku z pandemią; przekazywanie seniorom informacji dotyczących zasad profilaktyki przeciw COVID-19; pomoc w założeniu „Koperty życia”; opieka pielęgniarki (konsultacje, odwiedziny w domu, pomoc w organizacji opieki lekarskiej); w zależności od potrzeb odwiedzanie chorych uczestników;
- organizacja szczepień przeciw COVID-19 oraz transportu do punktu szczepień;
- usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania przez opiekuna medycznego i opiekuna osób starszych jako alternatywna forma pomocy podczas zamknięcia ośrodków wsparcia „Senior+”;
- zapewnienie środków do dezynfekcji rąk – płyny, maseczki, rękawice, pomiar temperatury ciała;
- pomoc przy formalnościach związanych z korzystaniem z programów i instytucji pomocowych dedykowanych osobom starszym i niepełnosprawnym, np. informowanie seniorów o możliwości skorzystania z programu WSPIERAJ SENIORA; seniorom przekazano także informację z PFRON o programie pn. „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi” oraz udzielano informacji o sposobie korzystania z Programu;
- diagnoza potrzeb, pomoc w załatwianiu spraw osobistych i urzędowych, współpraca z rodziną i środowiskiem lokalnym;
- pomoc w robieniu zakupów;
- przekazywanie darów w postaci odzieży, pościeli oraz artykułów spożywczych;
- udostępnianie komputera wraz z dostępem do Internetu;

- budowanie poczucia bezpieczeństwa, opieki i przynależności do wspólnoty;
- zapewnienie miejsca do odpoczynku;
- trening higieniczny i czystości – kąpiel, pranie, prasowanie, dbanie o wygląd zewnętrzny, czystość i estetyka otoczenia; w okresie przedświątecznym pomagano seniorom w organizacji porządków domowych czy ubierania choinki w towarzystwie pracownika domu.

Przykłady: zakup artykułów spożywczych, środków czystości, wymiana książek w bibliotece, kopiowanie dokumentacji medycznej, bieżący kontakt z uczestnikami w celu pomocy w rozwiązaniu problemów, wsparcie seniorów, tj.: kontakt z psychologiem, umawianie wizyt lekarskich, teleporad, wizyty w dniu urodzin, wręczanie upominków, codzienne dostarczanie prasy – Dzienny Dom Senior+ w Obornikach, woj. wielkopolskie.

Zdjęcie 8: Maseczki uszyte przez seniorów na konkurs pn. „Artystycznie ozdobiona maseczka” – źródło Dzienny Dom Senior+ w Oleśnicy, woj. dolnośląskie

2. Edukacyjne

W ramach zajęć edukacyjnych w 2020 r. seniorzy brali udział w:

- wykładach i pogadankach na temat obowiązujących obostrzeń i restrykcji sanitarnych – cykle wykładów na temat zasad i ograniczeń w związku z pandemią, uświadamianie seniorom konieczności stosowania się do obostrzeń, prezentacja materiałów i informacji pozyskanych ze strony Ministerstwa Zdrowia;
- treningach gospodarowania własnym budżetem – planowania wydatków, realizacji opłat i zobowiązań finansowych, świadomości i odpowiedzialności za dysponowanie własnymi środkami finansowymi;
- treningach umiejętności interpersonalnych i współdziałania w grupie, polegających na rozwiązywaniu problemów, odpowiedzialności za podejmowane decyzje, kształtowanie współpracy, zasad partnerstwa, właściwej komunikacji interpersonalnej adekwatnej do sytuacji, poszanowaniu godności osobistej innych, udzielaniu informacji zwrotnych i rozwiązywaniu konfliktów w sposób społecznie akceptowany;

- treningach koncentracji i pamięci w formie indywidualnej i grupowej; zajęciach edukacyjnych o charakterze terapeutycznym, polegających na treningu umysłu oraz poznawaniu technik zapamiętywania poprzez rozwiązywanie zestawów zadań poprawiających koncentrację, spostrzegawczość, zdolność skutecznego zapamiętywania (rozwiązywanie szarad, krzyżówek, rozsypywanek wyrazowych, układanie nowych słów z liter, rebusy, układanie rymów, quizy, kalambury, gry logiczne, skrabble, nauka gry w szachy, nauka skeczy i monologów);
- warsztatach samoobrony;
- zajęciach on-line z informacją o COVID-19,
- wspólnym czytaniu on-line,
- warsztatach wykonywania kartek świątecznych;
- warsztatach kulinarnych;
- działaniach samopomocowych (problemem dla seniorów był początek pandemii i niepewność z nią związana). W ramach tych działań seniorzy udzielali sobie wzajemnie wsparcia, a także wyszli z inicjatywą chęci rozmowy z psychologiem w tej kwestii. To pomogło im w radzeniu sobie z lękiem, niepewnością, samotnością i stresem. Wsparcie indywidualne przez psychologów dotyczyło przede wszystkim radzenia sobie ze stresem w czasie pandemii;
- spotkaniach w ramach akcji „Bezpieczny Senior – bezpieczny senior w domu i na ulicy” (spotkania z dzielnicowymi nt. jak ustrzec się przed złodziejem w domu i na ulicy, jak umiejętnie korzystać z Internetu, jak właściwie poruszać się po ścieżce rowerowej, jak bezpiecznie przechodzić przez ulicę na pasach). Dzielnicowi uświadamiali seniorów, co należy robić, by nie stać się ofiarą naciągaczy sposobem na wnuczka, jak korzystać z telefonu, by nie zostać okradzionym;
- spotkaniach dotyczących zasad bezpieczeństwa w ośrodku wsparcia,
- zajęciach z prawnikiem: poradach indywidualnych oraz spotkaniach grupowych, dotyczących spraw spadkowych (dziedziczenia, sporządzania testamentu, wydziedziczenia), wynajmu mieszkania;
- zajęciach z zakresu komunikacji międzyludzkiej, pozytywnego myślenia, asertywności, rozwiązywania problemów w życiu codziennym, nauce radzenia sobie ze stresem, nauce zapamiętywania, wzmacnianiu samooceny;
- zajęciach z psychologiem – na spotkaniach z psychologiem seniorzy ćwiczyli procesy logicznego myślenia, zapamiętywania czy komunikacji, zostały również przeprowadzone rozmowy indywidualne, jak i grupowe, które dotyczyły tematów radzenia sobie z bezsennością, stresem, strachem przed samotnością itp.;
- pogadankach na temat higieny i dbałości o wygląd zewnętrzny, prawidłowego mycia i dezynfekcji rąk, a także zakładania i zdejmowania maseczek. W ramach treningu seniorzy uczyli się prawidłowej oceny swojego stanu psychofizycznego, określania źródła bólu, odpowiedniego dozowania wysiłku i ruchu. Poznali także zasady zdrowego odżywiania się, przestrzegania diety i dbania o sylwetkę;

- treningu czynności domowych, który odbywał się w zmienionej formie ze względu na stan pandemii i związane z tym obostrzenia. Seniorzy w tym czasie realizowali zadania z obsługi sprzętu AGD, zasad zachowania się przy stole czy planowania jadłospisu;

Zdjęcie 9: Prace wykonane przez seniorów z Dziennego Domu Senior+ w Zbąszynku, woj. lubuskie – źródło Dzienny Dom Senior+ w Zbąszynku

- spotkaniach z Powiatowymi Rzecznikami Praw Konsumenta w sprawie oszustw na prezentacjach (pisanie pism, skompletowanie dokumentów, kontakt z firmą – organizatorem prezentacji);
- zajęciach z języka angielskiego;
- zajęciach z komunikacji interpersonalnej;
- zajęciach z technologii informacyjnej – nauka obsługi komputera, tabletu i telefonu – uczestnicy zapoznali się z podstawami obsługi komputera, tworzyli dokumenty za pomocą edytorów tekstowych oraz korzystali z serwisów internetowych, nauka komunikowania się z rodziną i znajomym z użyciem urządzeń mobilnych, przeglądania interesujących wiadomości w Internecie;
- warsztatach zielarskich;
- warsztatach rękodzieła;
- pogadankach na temat segregacji śmieci;
- zajęciach bibliotecznych – spotkania z książką, wspólne czytanie książek, ciekawych artykułów z gazet i czasopism, wspólne czytanie poezji, oglądanie

filmów i słuchanie muzyki połączone z dyskusjami; warsztaty pamiętnikarskie – spisywanie wspomnień seniorów;

- warsztatach teatralnych;
- warsztatach ceramicznych;
- warsztatach muzycznych – nauka zasad śpiewania, tworzenia samodzielnego akompaniamentu rytmicznego do piosenek, tekstów piosenek;
- warsztatach florystycznych;
- warsztatach fotograficznych.

Przykłady: kurs komputerowy – poznanie świata wirtualnego, bezpieczeństwo online, załatwianie spraw przez Internet – Klub Senior+ w Sobótce, woj. dolnośląskie; zajęcia z psychologiem o charakterze integracyjnym nt.: „Poznajmy się” (celem zajęć było lepsze poznanie się, doskonalenie umiejętności współpracy, rozwijanie umiejętności poszukiwania zasobów w sobie, innych i grupie); dla uczestników potrzebujących indywidualnych porad psychologicznych umożliwiony był kontakt z psychologiem zatrudnionym przez MOPS (bezpłatny); przy współpracy Pełnomocnika Burmistrza ds. Polityki Senioralnej oraz Fundacji „Przyszłość Pokoleń” zorganizowano szkolenie pn: „Seniorze nie daj się oszukać”, podczas którego została przekazana wiedza nt. jak nie dać się oszukać na pokazach handlowych, jakie są metody oszustw „na wnuczka”, jak zadbać o swój majątek, jak odstąpić od umowy zakupu itp.; prowadzono profilaktykę chorób otępiennych poprzez: treningi koncentracji i pamięci, ćwiczenia umysłu w formie indywidualnej i grupowej polegających na rozwiązywaniu zestawów zadań poprawiających koncentrację, spostrzegawczość, zdolność skutecznego zapamiętywania (rozwiązywanie szarad, krzyżówek, rozsypanek wyrazowych, układanie nowych słów z liter, rebusy, szukanie różnic w obrazkach, układanie rymów, quizy, kalambury, gry logiczne, gry planszowe itp.); odbyło się bezpłatne badanie słuchu wraz z poradą w tym zakresie; prowadzono edukację regionalną (przekazywanie wartości i treści regionalnych w celu zachowania ich dla przyszłych pokoleń – tradycje, zwyczaje, obrzędy); zapoznawano z technikami informacyjnymi przy użyciu komputera (korzystanie z Internetu, e-usług, wyszukiwanie informacji w sieci, korzystanie z mediów społecznościowych); założono portal społecznościowy Facebook o profilu Dzienny Dom Senior+ w Mojećicach, gdzie systematycznie umieszczano informacje o bieżących wydarzeniach; prowadzono naukę korzystania ze współczesnych sprzętów gospodarstwa domowego; regularne zajęcia biblioteczne (tj. spotkania z książką, wspólne czytanie ciekawych artykułów z gazet i czasopism połączone z dyskusjami); oglądanie filmów i słuchanie muzyki połączone z dyskusjami; warsztaty kulinarne; rozwijanie talentów i zainteresowań uczestników (warsztaty rękodzielnicze, florystyczne, dekoracyjne itp.); zajęcia muzyczne (śpiew, taniec); warsztaty ogrodnicze – Dzienny Dom Senior+ w Mojećicach, woj. dolnośląskie; zajęcia z BHP – wykład na temat bezpieczeństwa, ewakuacji, przepisów PPOŻ, zastosowanie i działanie gaśnicy (warsztaty w terenie), warsztaty gospodarowania budżetem domowym, spotkanie edukacyjne z pielęgniarką/protetykiem słuchu i wykład na temat aparatów słuchowych, wykład o historii starej fotografii wraz z prezentacją ponad stuletnich zdjęć, spotkanie z pielęgniarkami i wykład na temat pandemii COVID-19 oraz warsztaty z pierwszej pomocy przedmedycznej w przypadku zagrożenia spowodowanego nagłym pogorszeniem stanu zdrowia, instruktaż prawidłowego pomiaru parametrów życiowych, bandażowanie i wyposażenie apteczki, warsztaty z podróznikiem i prezentacja fotograficzna Indii oraz opowieść o ludziach i zwyczajach, a także degustacja przysmaków indyjskich, spotkanie z dietetykiem na temat niedożywienia

jakościowego u seniorów oraz konsultacje indywidualne i degustacja zdrowych przekąsek, konsultacje z fizjoterapeutką na temat zapobiegania wadom postawy i pokaz prostych ćwiczeń dla seniorów, wykład i warsztaty na temat aloesu – właściwości zdrowotne i zastosowanie tej rośliny, spotkanie z wizażystką – prawidłowa pielęgnacja skóry, indywidualne konsultacje i nauka makijażu dla pań, warsztaty zielarskie, kulinarne, mydlarskie, historyczne, muzyczne, rękodzielnicze – Dzienny Dom Senior+ w Gostycynie, woj. kujawsko-pomorskie; nauka śpiewania, tworzenia samodzielnego akompaniamentu rytmicznego do piosenek, tekstów piosenek, kreacja umiejętności słuchania odpowiednich utworów muzycznych w zależności od nastroju i pogody ducha, kształtowania nastroju i potrzeb emocjonalnych. Na bazie zajęć powstał zespół wokalny „Super Babki”, który wykonuje piosenki autorstwa jednej z senierek – Dzienny Dom Senior+ w Czerwieńsku, woj. lubuskie; zajęcia realizowane w formie alternatywnej – instruktażowe i edukacyjne filmiki, nagrywane i umieszczane na FB, na stronie Dziennego Domu Senior+ w Myślenicach: 1. Smacznie i zdrowo. Cykl filmów w wykonaniu terapeutów zajęciowych, przedstawiający jak zrobić samemu w domu smaczne i zdrowe przekąski, potrawy. 2. Wyginam śmiało ciało. Cykl filmów w wykonaniu terapeutów zajęciowych, w którym prezentowano proste ćwiczenia poprawiające sprawność ruchową, łatwe do wykonania w domu. 3. Rusz głową. Cykl wpisów zawierających krzyżówki, quizy, sudoku, zagadki, łamigłówki. 4. Szlachetne zdrowie. Cykl filmów, podczas których omawiano istotne dla zdrowia kwestie, takie jak: właściwe mierzenie ciśnienia, pomiar temperatury, pomiar poziomu cukru we krwi, zażywanie i dawkowanie leków przeciwbólowych. 5. Relaksacja i bajki terapeutyczne. Cykl filmików z psychologiem, których celem było rozluźnienie wewnętrznego napięcia oraz zdobycie umiejętności radzenia sobie z konsekwencjami stresowych sytuacji w związku z izolacją spowodowaną pandemią COVID-19. 6. Informacje o COVID-19. Systematycznie umieszczano informacje, komunikaty i zalecenia z Ministerstwa, w związku z pandemią. 7. Pakiety. Przygotowane zostały pakiety dla seniorów, w ramach których otrzymali m.in.: kalendarze adwentowe, zadania poprawiające pamięć i koncentrację, elementy z filmu do wykonania ozdób świątecznych. Pakiety były regularnie dostarczane każdemu seniorowi do jego miejsca zamieszkania – Dzienny Dom Senior+ w Myślenicach, woj. małopolskie; z inicjatywy seniorów powstała idea utworzenia „przepisnika lokalnej książki kulinarnej”. Przepisnik jest zbiorem receptur na zupy, sałatki, ciasta, zawiera przepisy na dania, które seniorki przygotowują lub przygotowywały we własnych domach na co dzień i od święta. Z racji wieku i doświadczenia seniorki mają bogate i wartościowe wskazówki odnośnie tradycji kulinarnych na terenie naszej gminy – Klub Senior+ w Głogowie, woj. dolnośląskie; zajęcia z fotografii cyfrowej i filmowania obejmowały naukę obsługi cyfrowych aparatów fotograficznych i kamery, obsługę programu do obróbki zdjęć oraz nagrywania filmów – Klub Senior+ w Sztumie, woj. pomorskie.

3. Kulturalno-oświatowe

Największą popularnością wśród uczestników Dziennych Domów i Klubów Senior+ cieszą się usługi kulturalno-oświatowe. W 2020 r. seniorzy mieli możliwość skorzystania z oferty kulturalno-oświatowej, takiej jak:

- biblioterapia – czytanie książek, czasopism, wieczorki poetyckie, wymiana książek, układanie opowiadań,
- wycieczki do muzeów,
- wycieczki krajoznawcze, wycieczki do miejsc kultu religijnego,
- wyjazdy na przeglądy artystyczne zespołów folklorystycznych,

- wyjazdy do kina, filharmonii, opery, operetki, teatru, na koncerty i kabaret,
- warsztaty aktorskie, tańca i muzyki, a następnie występy na lokalnych imprezach,
- udział w akcjach, takich jak „Narodowe Czytanie 2020”,
- udział w wystawach, wernisażach,
- udział w gminnych wydarzeniach kulturalnych.

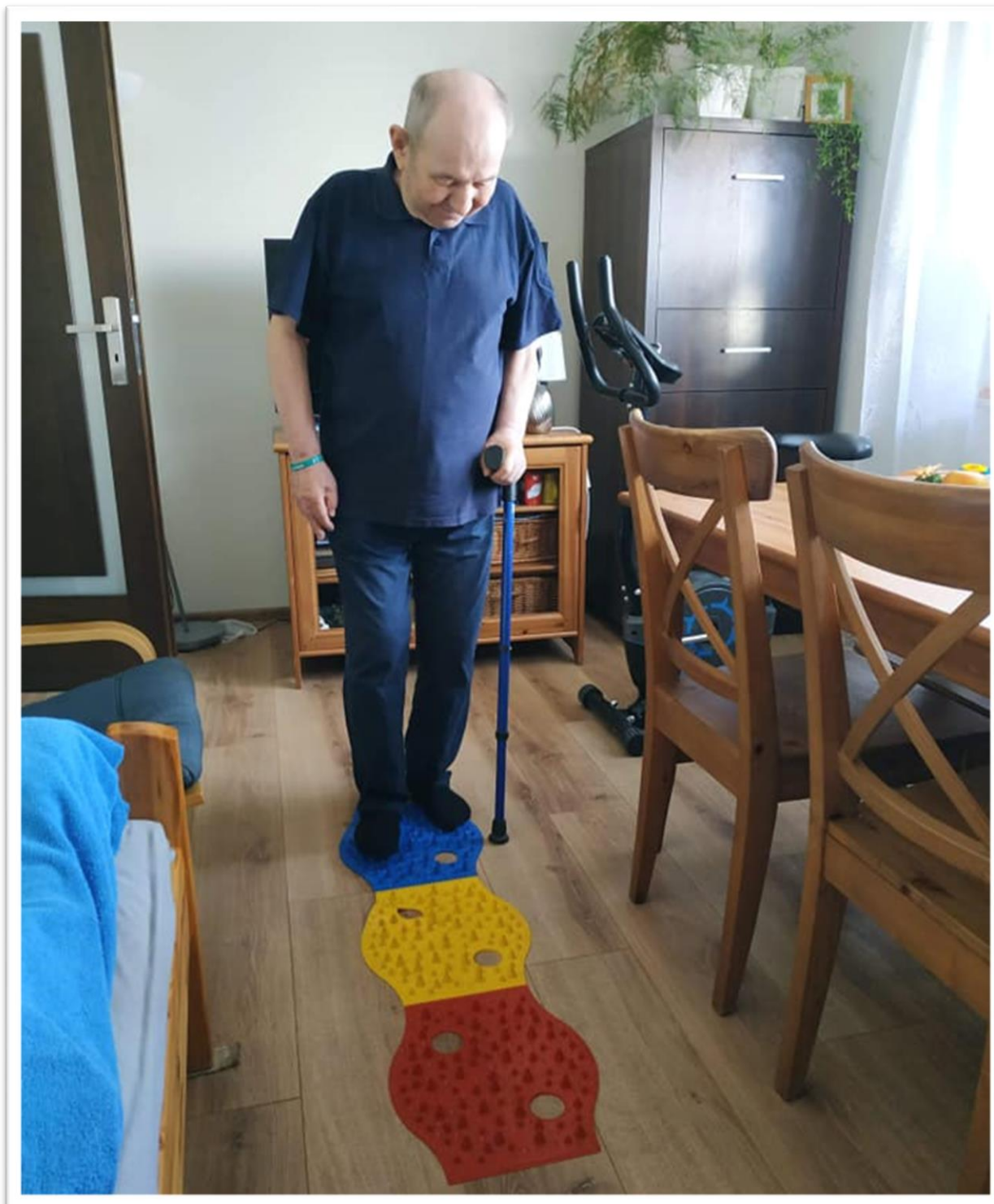
Zdjęcie 10: Poduszki sensoryczne uszyte przez kadrę dla seniorów z Dziennego Domu Senior+ w Zielonej Górze, woj. lubuskie – źródło Dzienny Dom Senior+ w Zielonej Górze

Przykłady: wycieczka do ogrodu japońskiego w Przesiecu – Siruwiu, zwiedzanie z przewodnikiem ogrodu oraz muzeum poświęconego japońskiej kulturze, wycieczka na Zaporę Wodną w Pilchowicach oraz zwiedzenie okolic tego malowniczego miejsca, poznanie historii budowy zapory, zwiedzenie stacji kolejowej w Pilchowicach, wycieczka do Parku Norweskiego i Parku Zdrojowego oraz zrewitalizowanego bulwaru nad rzeką Kamienną, gdzie powstała Tężnia Cieplice. Wyjście do kina na

filmy „Piłsudski” i „Czarny Mercedes” w ramach cyklu seansów Kultury Dostępnej, wycieczka do Parku Łomnica oraz parku przy Pałacu Wojanów, poznanie historii tych urokliwych miejsc, wycieczka do centrum Jeleniej Góry, zwiedzanie wyremontowanych wnętrz Ratusza, poznanie ciekawostek z czasu remontu oraz ciekawostek historycznych. Udział w Senioraliach – uroczystych obchodach święta seniorów zorganizowanych przez miasto Jelenia Góra, uczestnictwo w VII Festynie Integracyjnym pod hasłem Walki z Dyskryminacją Osób Niepełnosprawnych i Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym, udział w konkursie na kartkę bożonarodzeniową, zorganizowany przez Areszt Śledczy w Jeleniej Górze – Dzienny Dom Senior w Jeleniej Górze, woj. dolnośląskie; Spektakle teatralne – 2 występy aktorów z Agencji Artystycznej Galana z Krakowa, będące połączeniem aktorstwa, kabaretu, muzyki i tańca, wieczorek taneczny Tango Milonga – uroczyste zakończenie dwutygodniowego kursu tańca, seniorzy obejrzeli pokaz tańców standardowych i latynoamerykańskich w wykonaniu młodych tancerzy ze Studia Tańca Bohema w Słubicach, mieli też okazję wykorzystać umiejętności zdobyte na kursie tańca i spróbować swoich sił na parkiecie, wizyta w Galerii OKNO w Słubickim Miejskim Ośrodku Kultury – spotkanie z kurator Anną Panek-Kusz, która opowiedziała o działalności i wystawach w galerii. Seniorzy mieli również okazję obejrzeć wystawę słubickiej grupy fotograficznej AKFA pt. „Ujawnione z mroku, ukryte w świetle” – Dzienny Dom Senior+ w Słubicach, woj. lubuskie. Jednodniowa wycieczka do Warszawy do Teatru Buffo na sztukę „Wieczór Bałkański”, jednodniowa wycieczka do Sandomierza – zwiedzanie rynku Starego Miasta, zabytkowych kamieniczek, podziemnej trasy turystycznej, Bazyliki Katedralnej, Muzeum Ojca Mateusza. Jednodniowy pobyt w Dojo Stara Wieś – zapoznanie Seniorów z kulturą i tradycjami japońskimi. Trzydniowa wycieczka na Mazury – zwiedzanie m.in. miejscowości Grunwald (muzeum bitwy pod Grunwaldem, pól grunwaldzkich), Giżycka, Świętej Lipki, Gierłży, Mikołajek. Seniorzy odbyli rejs statkiem po jeziorach: Mikołajskim i Śniardwy. Jednodniowa wycieczka do Torunia – zwiedzanie Starego Miasta, Łuku Cezara, Kościoła Najświętszej Marii Panny Gwiazdy Nowej Ewangelizacji, Pomnika Kopernika, Krzywej Wieży, Domu Kopernika; uczestniczenie w interaktywnych warsztatach wypieku tradycyjnych pierników w Żywym Muzeum Piernika i innych atrakcji miasta – Klub Senior+ Przedbórz, woj. łódzkie; Filharmonia częstochowska program pt. „Zamachowski nie tylko dla Pań”, Teatr im. A. Mickiewicza w Częstochowie w spektakl pt. „Testosteron”, mobilny Uniwersytet Kultury i Sztuki w ramach współpracy z ROK w Częstochowie, warsztaty plastyczne: Technika obrazu malowane plasteliną z Instruktorem ds. plastyki oraz Repujado – obrazy w folii aluminiowej, „Osikowa Dolina” Kozięgłowy – Warsztaty z wiórków osikowych, Anioły - warsztaty w Cukierni Hokus-Pokus w Żarkach, robienie wianuszków z wikliny, przygotowanie pizzy w Leśniowie, przejazd gazikami po Jurze/ zwiedzanie Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej, Muzeum Chleba w Radzionkowie, wycieczka do Góry Kamieńska oraz Muzeum Regionalnego w Bełchatowie, zwiedzenie zabytkowej kopalni w Kleszczowie, dwudniowy Wyjazd Radości do Białki Tatrzańskiej (wody termalne) oraz Zakopanego (Sanktuarium, Jaszczurówka, Pęksowe Brzysko, Krupówki), wycieczka i zwiedzanie: Zamek Ogrodzieniec i Gród na Górze Birów, wycieczka do Lelowa i zwiedzanie: Izby Pamięci, Grobu Cadyka, Synagogi oraz targowiska, wycieczka na Zamek w Bobolicach oraz szlakiem turystycznym do ruin Zamku w Mirowie oraz Złotego Potoku, wycieczka do Góry Świętej Anny, wyjazd do Krakowa (Wawel, Łagiewniki, Kopalnia Wieliczka, Wadowice – kościół, muzeum, cukiernia Świętego Jana Pawła II, Teatr Piasku on-line – Klub Senior+ w Konarach, woj. śląskie; spotkania poetycko-muzyczne z „Panią od Poezji” Elżbietą Borczyk, spotkania z podróżniczką Katarzyną Piątkowską dzielącą się wrażeniami z wyjazdów polskich i zagranicznych „Podróże z Kasią”, cykl spotkań przyrodniczych z Panią Rzecznik Związku Łowiectwa Polskiego oraz z pracownikiem działu edukacji Nadleśnictwa Złotów, kolędowanie z młodzieżą szkolną ze Złotowa i Krajenki, spotkania kulturalno-towarzyskie ze złotowskimi Amazonkami, zespołem „Olibabki”, członkami UTW w Złotowie, spotkania z Jednostką Strzelecką 4001 im. Szarych Szeregów w Złotowie, spotkania edukacyjne ze studentami WSZ w Pile i słuchaczami UL w Radawnicy, warsztaty rekreacyjno-reminiscencyjne „Sianokosy” w Wąsoszkach, wystawa kolekcji „Opakowań czekolad z czasów PRL”, wspólne sadzenie jarzębin wokół Dziennego Domu z pracownikami Nadleśnictwa Złotów, spotkania z członkiniami „Drużyny szpiku”, organizacja „Dożynek w Dziennym Domu” z udziałem proboszcza Parafii NMP w Złotowie, organizacja dekoracji „Kalendarz Adwentowy Mariana” na miejskiej choince na Placu Paderewskiego w Złotowie – Dzienny Dom Senior+ w Złotowie, woj. wielkopolskie.

Zdjęcie 11: Ćwiczenia indywidualne w domu podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia – źródło Dzienny Dom Senior+ w Woli Karczewskiej, woj. mazowieckie

4. Zajęcia aktywności ruchowej lub kinezyterapii

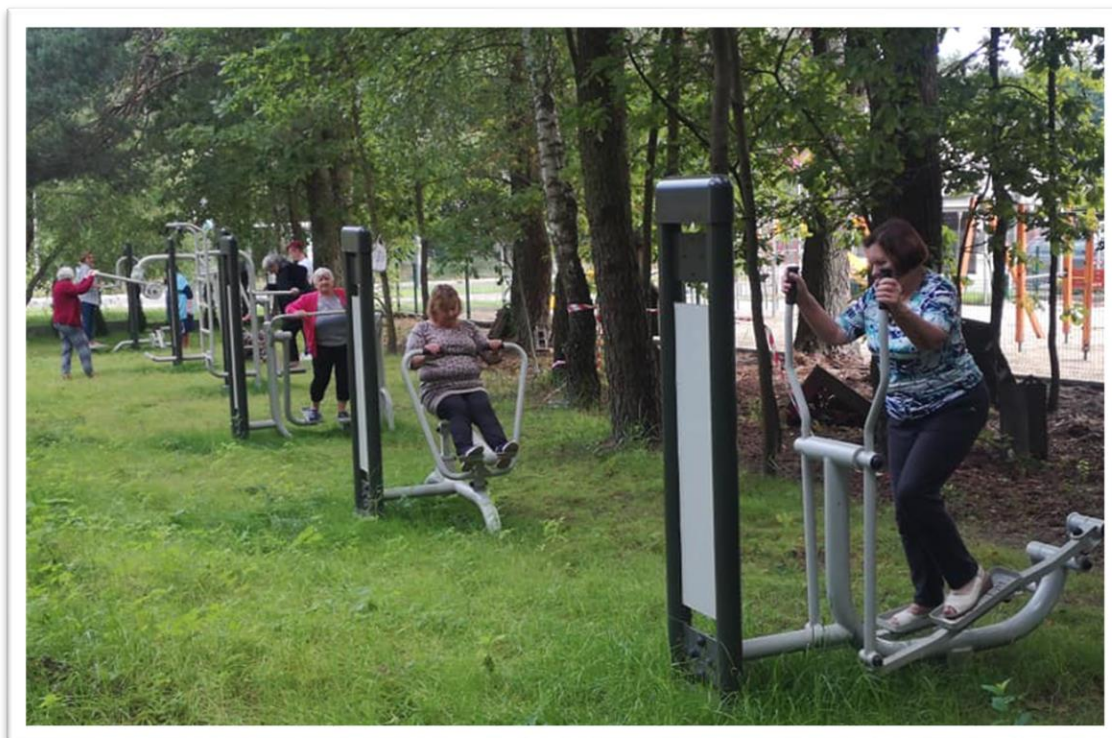
Zajęcia aktywności ruchowej dla seniorów to przede wszystkim poprawa i utrzymanie poziomu sprawności i wydolności organizmu, a także zapobieganie chorobom cywilizacyjnym. W 2020 r. do czasu zawieszenia działalności stacjonarnej Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ seniorzy korzystali z takich zajęć, jak:

- gimnastyka ogólnousprawniająca – indywidualna i grupowa,

- fizjoterapia indywidualna i grupowa,
- ćwiczenia na przyrządach w gabinecie kinezyterapii,
- joga dla seniorów, Aerobic, Pilates, Callanetics, Zumba,
- ćwiczenia oddechowe i relaksujące, starochińska gimnastyka zdrowotna,
- ćwiczenia na bieżni i rowerach stacjonarnych, na orbitreku, z użyciem taśm Thera Band, lasek gimnastycznych, czy piłki,
- ćwiczenia oporowe z hantlami,
- choreoterapia (terapia poprzez taniec),
- zajęcia na basenie (ćwiczenia w wodzie, nauka pływania),
- tenis stołowy, tenis ziemny,
- zajęcia z chustą animacyjną Klanza,
- silwoterapia – spacer, nordic walking z instruktorem,
- masaże, krioterapia.

Od marca 2020 r., podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia „Senior+”, część uczestników zajęć otrzymywała filmiki instruktażowe z nagranyymi ćwiczeniami do samodzielnego wykonywania. Po wznowieniu stacjonarnej działalności ośrodków największą popularnością cieszyły się zajęcia „pod chmurką”, czyli gimnastyka na świeżym powietrzu lub ćwiczenia na zewnętrznych siłowniach. Z uwagi na pandemię zajęcia odbywające się w salach ćwiczeń przeprowadzane były w małych grupach, z zachowaniem zasad bezpieczeństwa i przeciwdziałania pandemii COVID-19.

Przykłady: spacer z elementami silwoterapii, spacer z elementami ćwiczeń na siłowni w plenerze, zajęcia relaksacyjne z wykorzystaniem mis tybetańskich, zajęcia taneczne (salsa) – Klub Senior+ w Bykowie, woj. dolnośląskie; udział w akcji internetowej organizowanej przez social media GaszynChallenge pomoc dla Tosi (robienie przysiadów i pompek - Klub Senior+ w Jarczowie, woj. lubelskie; Seniorzy mieli możliwość aktywnego wypoczynku w pokoju rehabilitacyjno-ruchowym wyposażonym m.in. w stół do tenisa stołowego, drabinki gimnastyczne, kosz, bramkę przenośną, materace do ćwiczeń, rower stacjonarny, orbitrek, oraz sprzęt do ćwiczeń (m.in. piłki, ciężarki, woreczki, rakiety tenisowe, kije do nordic walking i inne). Z uwagi na położenie klubu w kompleksie szkolnym seniorzy mieli możliwość i korzystali również z zajęć na świeżym powietrzu (zwłaszcza po 1 czerwca 2020 r.) oraz w dostępnych obiektach sportowych (m.in. orlik, kort tenisowy, siłownia zewnętrzna). Dwukrotnie w ciągu roku skorzystali z zajęć na basenie w Mińsku Mazowieckim. Uczestniczyli w zajęciach sportowych podczas integracyjnego spotkania w Dolinie Bobrów (m.in. zjazd na linie, strzelanie z łuku, mecz piłki siatkowej, dwa ognie) oraz turniejach (w tym roku wyłącznie wewnątrzklubowych, np. turniej rzutów do kosza). Seniorki bardzo aktywnie zaprezentowały się również podczas gry terenowej „Nasi bohaterzy 1920 roku” zorganizowanej na terenie Zespołu Szkół w Siennicy – Klub Senior+ w Siennicy, woj. mazowieckie; wyjazd na Międzypokoleniowy Dzień Aktywności do Kielc, udział w tygodniu sportu #BeActive - Dzienny Dom Senior+ w Pilczycy, woj. świętokrzyskie.

5. Sportowo-rekreacyjne

Tak jak i w poprzednich latach w 2020 r. zajęcia sportowo-rekreacyjne były jedną z najpopularniejszych form spędzania czasu przez seniorów. Wśród nich należy wymienić:

- rajdy rowerowe i wycieczki,
- piesze wędrówki, spacery z kijkami nordic-walking,
- pikniki na świeżym powietrzu, grille, ogniska, grzybobrania,
- senioriady,
- turnieje brydżowe i szachowe,
- gry na świeżym powietrzu,
- puzzle, gry karciane, szachy, warcaby, bingo,
- pływanie na rowerach wodnych,
- jodoterapię w grocie solnej lub tężni,
- naukę gry w golfa.

Przykłady: wyjazdy krajoznawczo-poznawcze, spacery po lesie, parku, przy jeziorze oraz edukacja z żeglarstwa na przystani, w tym praktyczne zastosowanie wiedzy w poruszaniu się kajakiem, żaglówką, rowerem wodnym – Klub Senior+ w Kolbudach, woj. pomorskie; trening autogenny Schultza – technika głębokiej relaksacji, taniec przy muzyce biesiadnej, silwoterapia – Dzienny Dom Senior+ w Drzewicy, woj. łódzkie; zajęcia praktyczne na polu golfowym Słubicach, kurs tańca – w pierwszej połowie października 2020 seniorzy wzięli udział w dwutygodniowym kursie tańca prowadzonym przez Henryka Lechelta – instruktora ze

Studia Tańca Bohema w Słubicach. Kurs obejmował naukę podstaw walca angielskiego i wiedeńskiego, foxtrota i salsy. Jego zakończeniem był wieczorek taneczny Tango Milonga – Dzienny Dom Senior+ w Słubicach, woj. lubuskie; gry zespołowe (jenga, scrable, bingo, szachy, warcaby), spacer, ognisko integracyjne w Budkowie, ognisko na zalewie Stup – Dzienny Dom Senior+ w Wołowie, woj. dolnośląskie; wyjazd do Karpacza do Parku Wodnego, spacer po górach, wyjazd do Cieplic do Domu Zdrojowego, pobyt w pijalni wód, spacer do Parku Narodowego, wyjazd na Kolorowe Jeziorka, ognisko z okazji Dnia Seniora, ognisko z okazji pożegnania lata, wycieczka rowerowa do Domu Chleba w Ośtej, wycieczka rowerowa na teren ruin przedwojennego uzdrowiska w Modle, wycieczka rowerowa do Rezerwatu Przyrody – Torfowisko Borówki, wyjścia do parku, taniec w kręgu, nordic walking, grzybobranie, wycieczki plenerowe, wyjścia na basen, ćwiczenia na piłę, z chustą itd. – Klub Senior+ w Gromadce, woj. dolnośląskie.

Zdjęcie 13: Seniorzy z Dziennego Domu Senior+ w Przykopic wystawiają dla dzieci bajkę pt. Czerwony Kapturek” – źródło Dzienny Dom Senior+ w Przykopic, woj. podkarpackie

6. Aktywizujące społecznie (w tym wolontariat międzypokoleniowy)

Pomimo pandemii uczestnicy Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ w 2020 r. brali udział w wielu akcjach charytatywnych, realizowali się jako wolontariusze, poświęcali czas dzieciom, a także pomagali potrzebującym. Do najczęstszych form aktywizujących społecznie należały:

- spotkania międzypokoleniowe z przedszkolakami, uczniami szkół podstawowych, gimnazjów, szkół średnich oraz z dziećmi i młodzieżą z gminnych ośrodków wsparcia, podczas których seniorzy czytali dzieciom bajki, wystawiali dla nich teatrzyki, występowali z koncertami, organizowali dzieciom czas wolny podczas ferii lub wakacji,
- warsztaty tematyczne, zajęcia plastyczne i warsztaty kulinarne realizowane wspólnie z dziećmi i młodzieżą szkolną,
- organizacja paczek świątecznych dla dzieci ze szkół i przedszkoli, ośrodków dla dzieci i młodzieży oraz dla osób przebywających w szpitalach i hospicjach,

- czynny udział w wydarzeniach, imprezach, uroczystościach i spotkaniach okolicznościowych, współorganizacja regionalnych imprez,
- udział w przedstawieniach organizowanych przez dzieci dla seniorów,
- współpraca pomiędzy uczestnikami Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ z całej Polski a uczestnikami Uniwersytetów Trzeciego Wieku, organizacjami i instytucjami o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym, uczestnikami środowiskowych domów samopomocy, domów pomocy społecznej, domów dziennego pobytu itp.,
- udzielanie wsparcia osobom potrzebującym.

Przykłady: *Pieczenie i dekoracja pierników z Paniami ze Stowarzyszenia Piława Dolna. Pierniki zawieziono do Szpitala Powiatowego w Dzierżoniowie w ramach akcji „Serce dla medyka” – Klub Senior+ w Piławie Dolnej, woj. dolnośląskie; współpraca międzypokoleniowa: m.in. z przedszkolakami, uczniami szkół podstawowych, gimnazjów, szkół średnich oraz z dziećmi i młodzieżą z gminnych ośrodków wsparcia, Kołem Gospodyń Miejskich, Stowarzyszeniem Hortus, Nasze RIO; współorganizacja lokalnych imprez; udział w przedstawieniach online organizowanych przez dzieci dla seniorów; współpraca z uczestnikami Dziennego Domu Senior+ w Bolesławcu i Klubu Senior+ w Legnicy, uczestnikami Uniwersytetu Trzeciego Wieku, organizacjami i instytucjami o zasięgu lokalnym, uczestnikami Środowiskowego Domu Samopomocy w Złotoryi, z członkami Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Złotoryi, Polskim Stowarzyszeniem Diabetyków Koło Złotoryja, Miejską Radą Seniorów; udzielanie wsparcia osobom potrzebującym, odwiedzanie samotnych seniorów w domach; praca zdalna z seniorami – „telefon do seniora” – Klub Senior+ w Złotoryi, woj. dolnośląskie; udział w organizowanych akcjach charytatywnych (Finał WOŚP, Świebodzice Miastem Serc), udział w akcji sprzątnięcia Książańskiego Parku Krajobrazowego oraz w akcji sprzątnięcia miasta Świebodzice, warsztaty kulinarne z dziećmi szkół podstawowych podczas ferii zimowych, a także z uczestnikami świetlicy środowiskowej, udział w internetowych akcjach o charakterze charytatywnym „Dzień szpilek”, „Dzień różowej wstążki”, organizacja paczek mikołajkowych dla dzieci ze świetlicy środowiskowej oraz uczestników środowiskowego domu samopomocy, udział w akcji społecznej „Gaszynchallenge”, wsparcie akcji organizowania paczek dla samotnych seniorów w gminie, prowadzenie warsztatów w klubie przez samych uczestników (sekcji malarskiej, sekcji artystycznej, zespołu muzycznego), pomoc w zagospodarowaniu ogródka przy mieszkaniu chronionym treningowym. Uczestnicy Klubu cały rok zbierali także nakrętki plastikowe, które regularnie przekazywane były na rehabilitację niepełnosprawnego dziecka z Gminy Świebodzice – Klub Senior+ w Świebodzicach, woj. dolnośląskie; robienie ośmiorniczek dla dzieci z hospicjów pod okiem opiekuna i terapeuty. Przygotowanie albumów ze zdjęciami, wymiana albumów między seniorami. Mikołajki – przygotowanie paczek niespodzianek i dostarczenie ich seniorom. Wielopokoleniowy wieczór kolęd. Prezentacja kolęd i pastorałek w wykonaniu Młodzieżowej Grupy Muzycznej, uczestników WTZ z Żarnowa i Seniorów z DDP „Senior – WIGOR” w Niemojowicach w Domu Kultury w Żarnowie – Dzienny Dom Senior+ w Niemojowicach, woj. łódzkie; zakup karmy dla Zwierząt z Fundacji PSYstań, przygotowanie stroików świątecznych dla mieszkańców Domów Pomocy Społecznej w Gorlicach ul. Michalusa i ul. Sienkiewicza – Klub Senior+ w Gorlicach, woj. małopolskie; „Bajlandia” – działanie miało na celu, mimo pandemii i zamknięcia w domach, integrację międzypokoleniową. Dzieci z Zespołu Placówek Oświatowych w Zakliczynie pod okiem nauczycieli wykonały ilustracje do bajek, natomiast seniorzy czytali bajki, które zostały nagrane na ścieżce dźwiękowej. Następnie zmontowano filmiki, na których seniorzy czytają bajki do ilustracji wykonanych przez dzieci. Bajki zostały opublikowane na*

stronie internetowej DDS+. Oprócz tego seniorzy wykonali maskotki z filcu, które zostały przekazane dzieciom – Dzienny Dom Senior+ w Myślenicach, woj. małopolskie; współpraca ze Stowarzyszeniem „Uszy do góry” (zbiórka karmy dla zwierząt), udział w akcji „Szlachetna paczka”, na którą przekazano prace wykonane przez seniorów, zbiórka korków dla dzieci chorych na miopatię wrodzoną, leczenie mieszkańca Płońska oraz działalność TPD – Klub Senior+ w Płońsku, woj. mazowieckie; udział w akcjach; udział w akcji „Żonkilowe pola nadziei” – wykonano ponad 300 żonkili na rzecz hospicjum w Krośnie, udział w akcji „Kartka do Bohatera” – przygotowanie ponad 100 kartek dla powstańców, udział w akcji „Misie Ratownisie” polegającą na zbiórce misiów dla dzieci ofiar wypadków drogowych razem z Fundacją Wsparcie 112. Udział w ogólnopolskim projekcie „Dar na 100” – w rocznicę urodzin Jana Pawła II, seniorzy regularnie odwiedzali osoby niepełnosprawne tworząc grupę samopomocy – Dzienny Dom Senior+ w Korczynie, woj. podkarpackie; udział w akcji charytatywnej „Czerwone Serduszko” – przekazanie kwoty na pomoc niepełnosprawnej dziewczynce, udział w XII Edycji Zbiórki makulatury – „Ratuj las, zbieraj makulaturę” oraz zbiórka nakrętek, szycie maseczek ochronnych dla pracowników oraz mieszkańców DPS, zaangażowanie w akcję – Budowa studni w Czadzie i na Madagaskarze, nagroda dla uczestniczki DDS+ - Wolontariusz Roku 2020 – II miejsce – Dzienny Dom Senior+ w Stalowej Woli, woj. podkarpackie; współpraca z Młodzieżową Drużyną Pożarniczą w Starej Kiszewie – malowanie domostw seniorów – Dzienny Dom Senior+ w Wygoninie, woj. pomorskie; cykliczne spotkania pt. „Poczytam Ci wnuczku”, w trakcie których seniorzy czytali dzieciom książki oraz brali udział we wspólnych zajęciach plastycznych. Klubowicze włączyli się w dzieło WOŚP, przekazując na ten cel świeżo upieczone ciasta, które można było zakupić w kawiarence Domu Kultury, współorganizatora akcji. Ponadto seniorzy dołączyli do akcji zbiórki pieniędzy (Siepomaga.pl) na ratowanie życia 4-letniego chłopca, chorego na białaczkę – Klub Senior+ w Gostyniu, woj. śląskie; codzienne spotkania z dziećmi ze Świetlicy Opiekuńczo-Wychowawczej w Dobrym Mieście, spotkania z wolontariuszami OSP, Wojskami Obrony Terytorialnej, Stowarzyszenia Pomocy Humanitarnej Feni (pierwsza pomoc), seniorzy w ramach wolontariatu zrobili i przekazali kartki świąteczne dla pacjentów Szpitala Dziecięcego w Olsztynie oraz na „Licytację dla Andrzeja” – Dzienny Dom Senior+ w Dobrym Mieście, woj. warmińsko-mazurskie; zorganizowanie podczas ferii cyklu zajęć wspólnie z sołectwem i OSP w Sorkwicach pn. „Sąsiedzkie ferie na szóstkę”, współorganizacja festynu dla mieszkańców „Letnie szaleństwo dla dzieci”, cykliczna akcja tłustoczwartkowa skierowana do seniorów i osób z niepełnosprawnościami Sołectwa Sorkwity „Pączek od Seniora” – Klub Senior+ w Sorkwicach, woj. warmińsko-mazurskie; w miarę możliwości, z zachowaniem bezpieczeństwa oraz reżimu sanitarnego, przeprowadzono takie akcje jak: „Maseczka od Seniora dla Medyka”- akcja zorganizowana przy współpracy lokalnej społeczności wspólnie z seniorami na potrzeby Szpitala Powiatowego w Międzyzdrojach. „Wielkanocny zajęczek” – przygotowywanie w domach przez seniorów w ramach zajęć manualnych własnoręcznie robionych upominków wielkanocnych, które zostały przekazane dla dzieci z Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w Chrzypsku Wielkim. „Seniorze zostań w domu” akcja realizowana przez pracowników oraz wolontariuszy z Zespołu Szkół w Sierakowie” – akcja mająca na celu ochronę seniorów przed zakażeniem COVID-19, pomoc w robieniu i dostarczaniu zakupów, wyprowadzanie psów itp. „Wirtualne pieczenie i ozdabianie pierników” – pieczenie pierników przez pracowników z Dziennego Domu Senior+ i seniorów w ich własnych domach. Upieczone pierniki zostały udekorowane i w postaci paczek z życzeniami świątecznymi trafiły do podmiotów, z którymi współpracuje placówka oraz najbardziej potrzebujących. „Paczka i życzenia dla Seniora” – akcja zorganizowana przez podopiecznych Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w Chrzypsku Wielkim. Wychowankowie przygotowali życzenia świąteczne, które wraz ze słodkimi paczkami

Zdjęcie 14: Prace wykonane przez uczestniczkę Dziennego Domu Senior+ w Woli Karczewskiej podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia – źródło Dzienny Dom Senior+ w Woli Karczewskiej, woj. mazowieckie

trafiły do seniorów z Dziennego Domu Senior+ – Dzienny Dom Senior+ w Sierakowie, woj. wielkopolskie; akcja pn. Seniorzy Dzieciom „Tłusty Czwartek” – przygotowanie faworków dla dzieci z Przedszkola Gminnego w Parnowie, udział w akcji na rzecz Fundacji Miau, Kocie Wąsy i Spółka z Koszalina – przekazanie maseczek ochronnych na licytację oraz darów dla podopiecznych fundacji; akcja "Listy dla seniorów" – udział w inicjatywie ogłoszonej przez grupę artystów Artowisko.pl – napisane listy oraz wiersze (wiersze autorstwa uczestniczki Klubu) trafiły do mieszkańców Domu Artystów Weteranów Scen Polskich w Skolimowie, udział akcji „Gaszyn Challenge” mającej na celu wykonanie pompek/przysiadów, nagranie filmu oraz przekazanie finansowego wsparcia na leczenie dzieci chorych na SMA, udział w akcji pn. „Narodowe Czytanie” we współpracy z Biblioteką Publiczną Gminy Biesiekierz – mającej na celu propagowanie czytania utworów literatury polskiej, akcja „Misie Ratownisie” – uszycie przez seniorów maskotek, które zostały przekazane do Szkoły Podstawowej w Starych Bielicach skąd trafiły do jednostek OSP w Biesiekierzu, aby wesprzeć dzieci poszkodowane w wypadkach,

Zdjęcie 15: Dekoracja kwiatowa (ogrodowa) przygotowana przez uczestniczkę Dziennego Domu Senior+ w Łądku Zdroju – źródło Dzienny Dom Senior+ w Łądku Zdroju, woj. dolnośląskie

akcja „Czysty las” – udział seniorów w akcji sprzątnięcia lasu, połączonej z zajęciami edukacyjnymi, zorganizowanej we współpracy z Nadleśnictwem Białogard Leśnictwo Nosowo, akcja „Kartki dla seniorów” – udział w akcji ogłoszonej przez grupę artystów Artowisko.pl – ręcznie wykonane kartki trafiły do mieszkańców Domu Artystów Weteranów Scen Polskich – Klub Senior+ w Biesiekierzu, woj. zachodniopomorskie.

7. Terapia zajęciowa

Przez większość 2020 r., w okresie czasowego zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia, pracownicy Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ roznosili do miejsc zamieszkania seniorów materiały do zajęć wraz z instrukcjami wykonania prac. Dzięki takiemu rozwiązaniu, uczestnicy Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ mogli rozwijać swoje zainteresowania podczas takich zajęć, jak:

- zdobnictwo i dekoratorstwo – układanie kompozycji z suszonych i żywych kwiatów, roślin, owoców, kory drzewa, szyszek, mchu, muszli, drewna, piór itp., wykonywanie zapachowych elementów dekoracyjnych, wykonywanie kartek, bilecików i zaproszeń, świątecznych ozdób, stroików i wianków, ozdabianie jasek wielkanocnych różnymi technikami,
- arteterapia – malarstwo, rysunek, grafika, pisanie ikon, collage, decoupage, scrapbooking, tworzenie kwiatów z różnych materiałów, tworzenie biżuterii, tworzenie obrazów z nici, makrama, filcowanie, tkanie obrazów na krośnie,
- fotografia,
- papieroplastyka, rzeźba, warsztaty ceramiczne, garncarstwo,
- zajęcia florystyczne,
- muzykoterapia – ćwiczenia oddechowe, ćwiczenia aparatu mowy i głosi, ćwiczenia rytmiczne i tonalne, wspólne śpiewanie, nauka gry na instrumentach,
- ergoterapia – drobne prace stolarskie, renowacja mebli, wikliniarstwo, krawiectwo, dziewiarstwo, hafciarstwo, szydełkowanie, wyrób mydeł i świec,
- kulinoterapia,
- teatroterapia i poezjoterapia – małe formy teatralne, nauka tekstów wierszy, skeczy, monologów,
- terapia ogrodnicza – uprawianie i pielęgnacja roślin domowych, uprawa ogródka kwiatowego i warzywnego,
- ludoterapia (terapia przez zabawę) – gry planszowe i karciane,
- dogoterapia, felinoterapia, opieka nad akwariem,
- prowadzenie kroniki domu/klubu.

Przykłady: *seniorzy przygotowali 2 filmiki – pierwszy nagrano „ku pokrzepieniu serc” dla wszystkich, którzy zostali w domach podczas pandemii, natomiast na drugim seniorzy prezentują uszyte w domach maseczki. Linki do filmików:*

<https://www.youtube.com/watch?v=q7jQCXH8x2E>

<https://www.youtube.com/watch?v=8DI1IOsdc7M>

– *Dzienny Dom Senior+ w Czersku, woj. pomorskie.*

IX. Podsumowanie i rekomendacje

W związku ze zmianą struktury demograficznej ludności, która wynika z wydłużania się przeciętnego trwania życia i spadku dzietności, konieczne jest podejmowanie działań skierowanych do seniorów o aktywizującym charakterze.

W takie działania wpisuje się dotychczasowa realizacja programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, w ramach którego jednostki samorządu terytorialnego utworzyły do końca 2020 r. na terenie kraju 970 ośrodków wsparcia „Senior+”, w tym 309 Dziennych Domów Senior+ i 661 Klubów Senior+. Oznacza to, że wskaźniki realizowanego dotychczas programu zostały osiągnięte.

Badanie ewaluacyjne z realizacji programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020. Edycje 2016-2019, przeprowadzone w 2020 r. przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, wskazują, że ośrodki wsparcia „Senior+” realizują cele, dla których zostały utworzone. Wyniki badania ewaluacyjnego wskazują również na potrzebę kontynuacji programu. Z uwagi na obecną i prognozowaną sytuację demograficzną kraju, zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i aktywizacyjne dla seniorów będzie rosnąć. Konieczne są zatem dalsze działania, które pozwolą na wsparcie samorządów w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”, a także zapewnią środki finansowe na dalsze ich funkcjonowanie.

O potrzebie kontynuacji programu świadczy również fakt, że Dzielne Domy „Senior+” i Kluby „Senior+” świadczyły osobom starszym usługi nawet w czasie, kiedy ich działalność była zawieszona z powodu epidemii COVID–19. Pomimo zamknięcia ośrodki dostarczały seniorom m.in. posiłki. Pracownicy ośrodków pozostawali w stałym kontakcie z uczestnikami, organizując im różnego rodzaju zajęcia, dostarczając seniorom łąmigłótki, krzyżówki, książki, prasę itd., a także pomagając w zakupach czy w załatwianiu spraw urzędowych. Osoby starsze mogły także liczyć na wsparcie kadry ośrodków, w tym psychologów, w postaci częstych kontaktów telefonicznych lub internetowych. Obecnie Dzielne Domy „Senior+” i Kluby „Senior+” działają w zaostrożonym rygorze sanitarnym, zgodnie z rekomendacjami dotyczącymi działalności placówek pobytu dziennego w związku z przeciwdziałaniem szerzeniu się zakażeń COVID-19.

Biorąc powyższe pod uwagę, rekomenduje się kontynuowanie programu po 2021 r.

X. Spis wykresów

Wykres 1: Budżet programu wieloletniego "Senior+" na lata 2015–2020, edycja 2020	8
Wykres 2: Podział dotacji na województwa w ramach modułu 1 programu wieloletniego "Senior+" na lata 2015–2020, edycja 2020	12
Wykres 3: Podział dotacji na województwa w ramach modułu 2 programu wieloletniego "Senior+" na lata 2015–2020, edycja 2020	14
Wykres 4: Poziom wykonania wydatków w ramach programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020 – bez środków niewygasających z upływem 2020 r. – przez poszczególne województwa	26

XI. Spis tabel

Tabela 1: Liczba Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+, które otrzymały dotację w ramach modułu 1 programu wieloletniego "Senior+" na lata 2015-2020, edycja 2020 wraz z liczbą oferowanych miejsc, w podziale na województwa	10
Tabela 2: Liczba Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+, które otrzymały dotację w ramach modułu 2 programu wieloletniego "Senior+" na lata 2015-2020, edycja 2020 wraz z liczbą oferowanych miejsc, w podziale na województwa	13
Tabela 3: Liczba seniorów, którzy korzystali z oferty ośrodków wsparcia „Senior+” w 2020 r., oraz liczba miejsc, które oferowały Dzielne Domy Senior+ i Kluby Senior+, w podziale na województwa	19
Tabela 4: Wykaz Dziennych Domów Senior+, w których pracownicy Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej przeprowadzili wizyty monitoringowe w 2020 r.	21
Tabela 5: Wykaz środków niewygasających wraz upływem 2020 r. oraz liczba ośrodków wsparcia „Senior+”, które mają zostać utworzone w 2021 r.	25
Tabela 6: Liczbę zrealizowanych zadań w ramach programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020, edycja 2020 w podziale na województwa	25

XII. Spis zdjęć

Zdjęcie 1: Seniorzy podczas terapii zajęciowej – źródło Klub Senior+ w Zabrze, woj. śląskie	4
Zdjęcie 2: Uroczystość z okazji Dnia Niepodległości – źródło Dzienny Dom Senior+ w Przykocie, woj. podkarpackie	5
Zdjęcie 3: Parasolki przygotowane przez seniorów na konkurs pn. „Fantazyjnie ozdobiony parasol” – źródło Dzienny Dom Senior+ w Oleśnicy, woj. dolnośląskie	6
Zdjęcie 4: Prace wykonane przez seniorów w domu podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia – źródło Dzienny Dom Senior+ w Tuszynie, woj. łódzkie	11
Zdjęcie 5: Kolportaż maseczek i przyłbic dla seniorów – źródło Dzienny Dom Senior+ w Bolesławcu	16
Zdjęcie 6: Odwiedziny seniorów podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia – źródło Dzienny Dom Senior+ w Żalinowie, woj. kujawsko-pomorskie	23
Zdjęcie 7: Prace wykonane przez seniorów w Dziennego Domu Senior+ w Pilczycy – źródło Dzienny Dom Senior+ w Pilczycy, woj. świętokrzyskie	27
Zdjęcie 8: Maseczki uszyte przez seniorów na konkurs pn. „Artystycznie ozdobiona maseczka” – źródło Dzienny Dom Senior+ w Oleśnicy, woj. dolnośląskie	29
Zdjęcie 9: Prace wykonane przez seniorów z Dziennego Domu Senior+ w Zbąszynku, woj. lubuskie – źródło Dzienny Dom Senior+ w Zbąszynku	31
Zdjęcie 10: Poduszki sensoryczne uszyte przez kadrę dla seniorów z Dziennego Domu Senior+ w Zielonej Górze, woj. lubuskie – źródło Dzienny Dom Senior+ w Zielonej Górze	34
Zdjęcie 11: Ćwiczenia indywidualne w domu podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia – źródło Dzienny Dom Senior+ w Woli Karczewskiej, woj. mazowieckie	36
Zdjęcie 12: Ćwiczenia na siłowni zewnętrznej – źródło Dzienny Dom Senior+ w Woli Karczewskiej, woj. mazowieckie	38
Zdjęcie 13: Seniorzy z Dziennego Domu Senior+ w Przykocie wystawiają dla dzieci bajkę pt. Czerwony Kapturek” – źródło Dzienny Dom Senior+ w Przykocie, woj. podkarpackie	39

Zdjęcie 14: Prace wykonane przez uczestniczkę Dziennego Domu Senior+ w Woli Karczewskiej podczas zawieszenia stacjonarnej działalności ośrodków wsparcia – źródło Dzienny Dom Senior+ w Woli Karczewskiej, woj. mazowieckie.....	42
Zdjęcie 15: Dekoracja kwiatowa (ogrodowa) przygotowana przez uczestniczkę Dziennego Domu Senior+ w Łądku Zdroju – źródło Dzienny Dom Senior+ w Łądku Zdroju, woj. dolnośląskie	43

XIII. Spis załączników

Załącznik nr 1: Wykaz jednostek samorządu terytorialnego, które otrzymały dofinansowanie w 2020 r. na utworzenie i wyposażenie Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ w ramach modułu 1 programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020

Załącznik nr 2: Wykaz jednostek samorządu terytorialnego, które otrzymały dofinansowanie w 2020 r. na zapewnienie funkcjonowania Dziennych Domów Senior+ i Klubów Senior+ w ramach modułu 2 programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020, edycja 2020

Załącznik nr 3: Rekomendacje dotyczące działalności placówek pobytu dziennego